Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 24 (1674) ГОД XXXIII БЕЛАСТОК 12 ЧЭРВЕНЯ 1988 г. ЦАНА 20 зл.

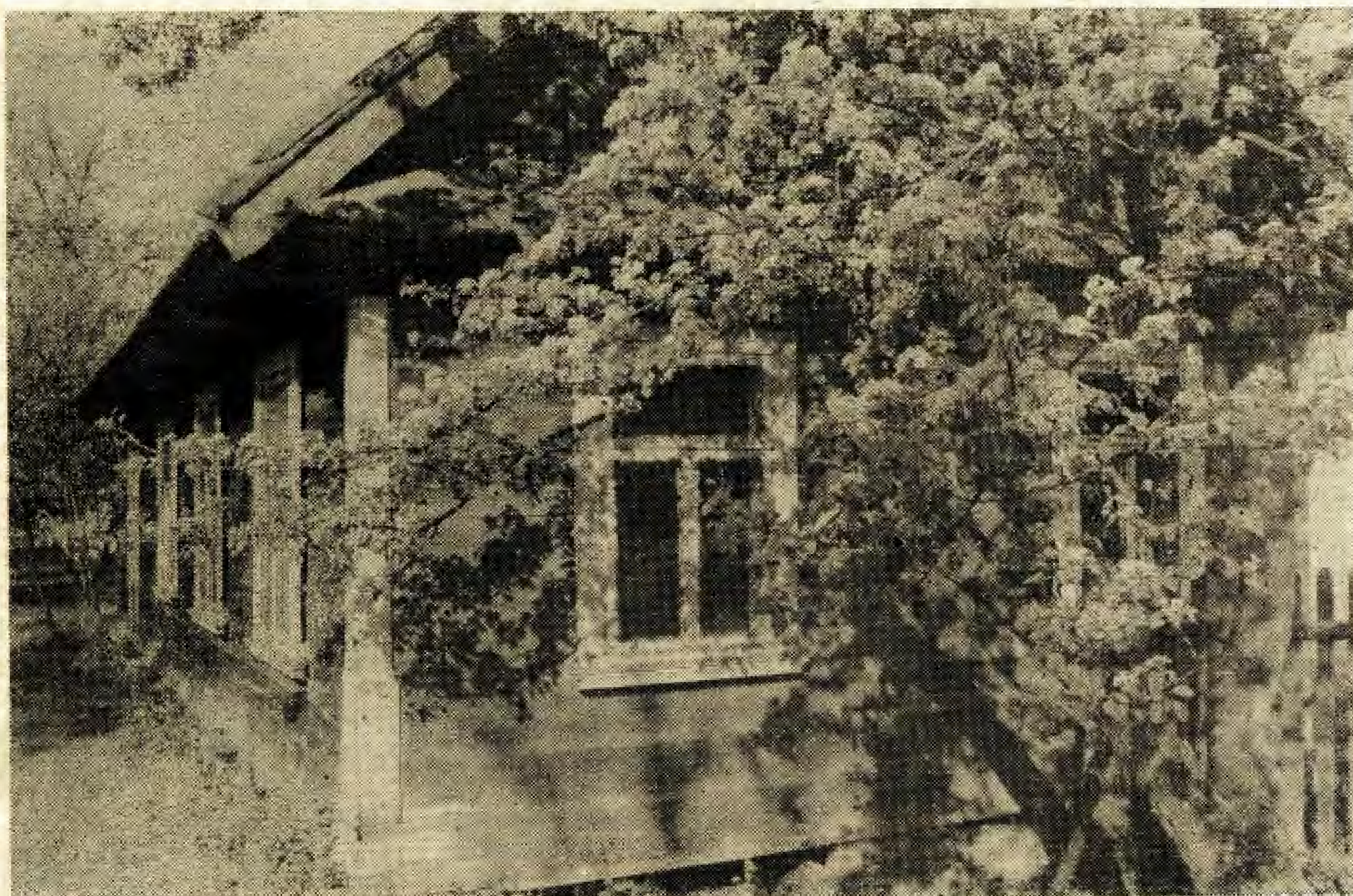

ТАКАЯ МІЛАЯ, І ТАКАЯ ЗАБЫТАЯ... ХАТА Ў СТАРЫМ КОРНІНЕ. Фота У. ЗАВАДСКАГА.

ЯНЫ ІДУЦЬ З ЭФІРУ...

Ужо 30 гадоў Беластоцкая радыёстанцыя пускае ў эфір перадачы на беларускай мове. Цяпер іх прагна чакаюць і ловяць амаль усе беларусы на Беласточчыне, а песні з гэтай перадачы, нашы беларускія песні, людзі масава запісваюць на касеты.

Ад 1983 г. беларуская радыёперадача ідзе паўгадзіны. Усе гады раней яна была 15-мінутнай. Трэба было доўгай і ўпартай барацьбы за гэтыя 30 мінут. А цяпер найперш слухачы і БГКТ пачалі старацца, каб перадача была гадзінная, або каб былі дзве перадачы паўгадзінныя ў тыдзень. Ці ўдасца?

(Працяг на стар. 6)

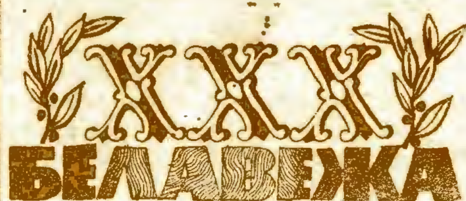

ІНТЭРВ'Ю ДАЕ САКРАТ ЯНОВІЧ

КРАЯВІДЫ З-ПАД ВОЗА

— Пачыналі Вы ад празаічных мініяцюр. Шмат-якія з іх сваёю формай нагадваюць паэтычныя замалёўкі. Ці не рупіла Вам да вершаў?

— Рупіла! Няпраўда, што пачынаў я ад прозы. Спачатку „вершаплёціў". У сваё літаратурнае дзяцінства. Перш папольску. Школа ж польская. Ад маці зацікавіўся Пушкіным і Лермантавым. Узяўся тады „сцішкаваць" па-руску. Мы не палякі, казаў бацька. У Крынках маіх.

Пайшоў вучыцца ў Беласток. Усю ноч ішоў. У горадзе ўпаткаў кніжкі Коласа, Купалы. Стаў беларусам. Пасыпаліся з мяне беларускія вершы. Нарэшце! Беласток даў свядомасць роднай мовы. Горад, не вёска. Вышэйшая асвечанасць. І... чужасць польскай псіхікі.

Верш апублікаваў адзін. „Успамін" называецца. Гэта ў „Ніве", пад канец лета пяцьдзесят сёмага. Памятаю, як я пісаў яго. У эпілепсійнай меланхоліі. У ваўкавыйным смутку. У нейкай манастырскай роспачы. Быў ён маім апошнім. Болей не прабаваў. Не ўмею. І не хачу ўмець. Рыфма перашкаджае мне думаць. Гаварыць найпатрэбнае. Нялішнімі словамі. Без падшукоўвання іх дзеля штучнай вымогі. Зрэшты, у мяне няма слыху. А вершы — гэта музыка. Калі яны добрыя.

Думаць і думаць хочацца. Аж да самазабыцця. Яшчэ малога празывалі мяне „старым". Такім і скончуся.

Бывае, зайздрошчу каму здольнасцяў да рыфмоўкі. Гэта лепей слухае публіка. Асабліва, калі малаінтэлігентная.

— І раптам „Сцяна" — твор з іншага свету. Ці ўсё ранейшае — толькі подступы да гэтай цвярдыні?

— Не, аніякія подступы! „Сцяну" напісаў я, каб выжыць. У рэдакцыі ўжо не было мне месца. Швэндаўся я з выпадковай на выпадковую работы. Раней за „Сцяну" напісаў „Самасея". Але выдалі пазней.

Хросная маці „Сцяны" — Святлана Крук. Яна — жонка Эрвіна Крука, вядомага пісьменніка.

(Працяг на стар. 4)

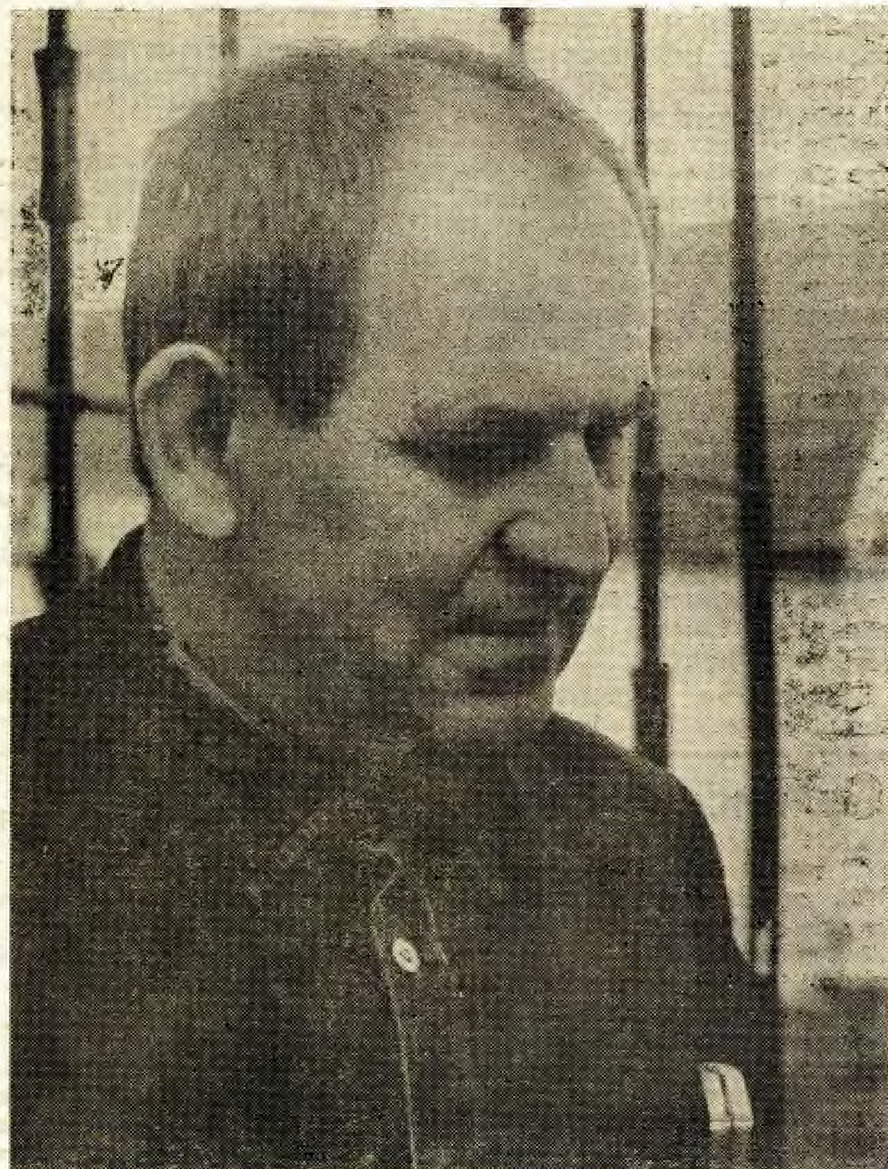

СЯРОД ПАГРАНІЧНІКАЎ І ТАМОЖНІКАЎ

Гаворачы аб амерыканскіх пагранічніках, трэба ведаць, што яны значна адрозніваюцца ад нашых. У нас як у цягніках, так у аэрапортах і ў партах ролю пагранічнага кантролю выконваюць вайсковыя людзі. Так, мабыць, справа выглядае і ў многіх іншых краінах. У ЗША, прынамсі ў аэрапорце імя Кенедзі, кантролем пашпартаў займаюцца цывільныя асобы, у тым ліку і асобы жаночага полу. Зрэшты, ці яны не вайскоўцы, я гаварыць не магу. Справа ў тым, што вайсковы чалавек не мусіць выступаць у мундзіры. У аэрапорце імя Кенедзі ўсе кантралёры апрануты па-цывільнаму. Мяне праверыў нейкі пан, які з выгляду падобны быў на індуса, і, трэба сказаць, што не абышлося тут без клопатаў. Дарэчы, клопаты гэтыя былі выкліканы намі самімі. Справа ў тым, што ў самалёце кожны з пасажыраў атрымлівае амерыканскія міграцыйныя бланкі. Трэба іх запоўніць так, каб не было ніякіх разыходжанняў з пашпартам. Мы з Барташэвічам мелі ў пашпартах амерыканскую візу, якая гаварыла аб нашым трохтыднёвым прабыванні ў Амерыцы. Сцюардэса параіла нам у тых рубрыках, якія адносяцца да тэрміну знаходжання ў ЗША, напісаць: „адзін месяц“. У гэтым праявілася, як жа характэрная для польскага жыцця, прыблізнасць і недакладнасць. Мы паслухалі сцюардэсу і напісалі так, як яна раіла. Якраз гэтая недакладнасць і сталася прычынай клопатаў. Пагранічны чыноўнік вельмі хутка вылавіў разыходжанне паміж амерыканскай візай і бланкам і павёў нас у міграцыйны пункт, які знаходзіўся, на шчасце, на месцы. Там намі займалася здаравенная негрыцянка. Якраз ёй мы досыць хутка выяснілі, што разыходжанне — вынік непаразумення і што мы ў ніякім выпадку не намерваемся знаходзіцца ў Амерыцы больш як тры тыдні.

Можа хтосьці з чытачоў спытаць, чаму гэта амерыканцы зрабілі праблему з так неістотнай, здавалася б, справы. Трэба ведаць, што амерыканскія службы вельмі сур'ёзна і сурова ставяцца да ўсякіх спроб нелегальнага знаходжання на тэрыторыі Амерыкі. І не трэба здзіўляцца. Справа ў тым, што штодзённа сотні, а можа і тысячы галоўным чынам мексіканцаў, але не толькі мексіканцаў, стараецца нелегальна пранікнуць у Амерыку. Амерыканскія службы іх вылаўліваюць і адсылаюць назад. Аднак, усіх вылавіць не могуць. Варта сказаць і тое, што многія польскія грамадзяне, якія прыехалі, скажам, на месяц ці на два, пасля нелегальна астаюцца на цэлыя гады. Асобы гэтыя найчасцей пачынаюць нелегальна працаваць, гнездзяцца ў вельмі дрэнных кватэрах, працуюць днём і ноччу. Ноччу, як правіла, разгружаюць тавары ў прадуктовых магазінах. Гэта ім аплочваецца, бо там можна бясплатна наесціся, што дазваляе заашчадзіць больш зарobленых грошай. Нярэдка паліцыя налятае па рознага тыпу варштаты і майстэрні, уладальнікі якіх бяруць на работу нелегальна прабываючых у ЗША асоб. Трэба сказаць, што ў такіх выпадках паліцыя не чыкаецца і з такім схвачаным чалавекам можа паступіць досыць сурова. І ўсё ж-такі людзі рызыкуюць. Кожны хоча зарабіць як найбольш долараў, каб пасля, вярнуўшыся ў сваю краіну, „жыць па-панску“. Быць можа, што пагранічныя чыноўнікі падазравалі, што і мы маем нейкія невыразныя планы. Аднак, усё выяснілася, і мы прайшлі ў памяшканне з аграмаднымі „слімакамі“, што безупынна падаюць чамаданы і ўсякі багаж, які ляціць не разам з пасажырамі, а ў спецыяльным багажным аддзяленні самалёта. Трэба сказаць, што з гэтым багажом абслуга аэрапортаў не чыкаецца. Вельмі часта паяўляецца на „слімаку“ чамадан разломаны, такі, з якога вывальваюцца рэчы. Мой чамадан не развалiўся, але пачка з кнігамі развалілася. Давялося кнігі гэтыя вылаўліваць на транспарцёры.

У Лондане або ў Варшаве пасажыр самалёта сам выбірае праход, з надпісам „маю прадметы, якія падлягаюць таможным аплатам“ або „не маю прадметаў, якія падлягаюць таможным аплатам“. У Нью-Йорку такога раздзелу няма, усе падлягаюць адпаведнаму кантролю. Амерыканскія таможнікі, як правіла, не заглядаюць ва ўсе чамаданы і пакункі. Найчасцей пераглядаюць падручныя торбы. У нашым выпадку сталася ўсё вельмі арыгінальна. Мы з Барташэвічам узялі возік, паставілі на ім свае чамаданы і торбы і сталі ў чаргу да таможніка. Неспадзявана падышоў да нас негр, узяў нашы дакументы, уляпіў на адпаведным бланку пячатку і сказаў — ідзіце! І мы пайшлі бесперашкодна да выхаду. Мой каментарый быў кароткі: „Ад сёння люблю чорных“.

(Працяг будзе)

Алесь Барскі

У ПРЭЗІДЫУМЕ ГП БГКТ

Чарговае пасяджэнне Прэзідыума ГП БГКТ адбылося 21 мая 1988 г.

Члены Прэзідыума многа ўвагі прысвяцілі абмяркоўцы інфармацыі аб выкананні фінансавага плана за чатыры месяцы бягучага года. Беларускае таварыства за мінулы перыяд выпрацавала даволі высокі даход да ўласнага бюджэту. Перакрочыла яно 50 прац. гадавога плана, што складае суму 1036810 зл.

Увесь гадавы бюджэт БГКТ — 19 млн. 662 тыс. зл. Сума гэта далёка недастатковая, не дазваляе шырока разгарнуць культурную дзейнасць. Яна ніжэйшая за бюджэт раённых дамоў культуры, якія маюць куды меншы абсяг дзеяння. БГКТ не павінна мець ніжэйшы бюджэт ад ваяводскіх дамоў культуры, тым больш, што аддзелы і гурткі яго знаходзяцца і ў іншых ваяводствах.

Але і той бюджэт, які мае ГП БГКТ, таксама клапатлівая справа. МУС выдала бесталковы загад выкарыстоўваць у кожны месяц дванаццатую частку ўсегадовага бюджэту. І вось гэтым таксама звязваюцца рукі Таварыству.

Набліжаецца чарговы статутовы З'езд БГКТ, а з ім звязаны дадатковыя выдаткі. Вось таму вырашана звярнуцца ў МУС з просьбай павялічыць бюджэт.

Гарадскі аддзел БГКТ у Беластоку звярнуўся да Прэзідыума ў справе арганізавання ў памяшканні ГП музычных курсаў для дзяцей. Звязана гэта з забеспячэннем інструментаў, настаўнікаў і набору дзяцей. Прэзідыум адобрыў жаданне Гарадскога аддзела і даручыў усе справы, звязаныя са стварэннем гэтай школы, сакратару ГП Аляксандру Іваноўскаму, старшыні Беластоцкага гарадскога аддзела Валянціне Ласкевіч і члену гэтага праўлення і адначасова працаўніку ВДК Сцяпану Копу.

Прэзідыум заслухаў інфармацыю аб ходзе будовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху ў Гайнаўцы і аб падрыхтоўцы да друку „Беларускага календара на 1989 год“ і выказаў свае заўвагі.

Далейшым пунктам павесткі дня былі арганізацыйныя справы, звязаныя з канферэнцыяй настаўнікаў беларускай мовы, праграмай спатканняў з пісьменнікамі з БССР і праграмай Міжнароднай канферэнцыі з нагоды 30 гадавіны беларускага літаратурнага аб'яднання „Белавежа“. **(мх)**

Сялянскае свята

22 мая ў многіх мясцовасцях ЗСЛ арганізаваў урачыстасці, на якіх асабліва моцна падкрэсліваўся сялянскі рэвалюцыйны рух у мінулым, гістарычныя карэнні сялянскага свята і значэнне сялянскай працы, якая забяспечвае харчамі насельніцтва.

Многія ЗСЛ-ёўцы ў гэтыя дні атрымалі дзяржаўныя і рэгіянальныя ўзнагароды.

На Беласточчыне ваяводскія ўрачыстасці з нагоды сялянскага свята адбыліся ў Гайнаўцы з удзелам найвышэйшых партыйных і адміністрацыйных улад з Беластока.

Беларускім акцэнтам гэтага святкавання было выступленне харавога калектыву БГКТ „Васілёчкі“ з Бельска пад мастацкім кіраўніцтвам Сяргея Лукашука. **(мх)**

СССР ЗАПРАШАЕ ТУРЫСТАЎ

Многа людзей выязджае ў Савецкі Саюз. Многа таксама прыбывае савецкіх грамадзян у ПНР. Усе натарыяльныя канторы, асабліва ў Беластоку, перапоўнены людзьмі, якія афармляюць запрашэнні.

У Беластоку на вакзале збіраецца кожны дзень нямала грамадзян ПНР, якія на падставе прыватных запрашэнняў перасякаюць граніцу ў Кузніцы і едуць у розныя бакі СССР. Шмат іх едзе да сваіх родзічаў і знаёмых у Беларусі.

Для такіх сваяцкіх выездаў непатрэбны гасцініцы, рэстараны, сталовыя, апекуны, падвазныя аўтобусы. Гэта найтаннейшыя, найвыгаднейшыя і найбольш карысныя выезды.

У бягучым годзе савецкі „Інтурыст“ пачне наладжваць выезды ў СССР для індывідуальных турыстаў. Можна будзе выязджаць таксама прыватнымі самаходамі. Нядаўна ПЗМОТ і савецкая арганізацыя „Совинтеравтосервис“ падпісалі дагавор адносна тэхнічных паслуг і закупу бензіну для зматарызаваных польскіх турыстаў па прад'яўленню самаходнай кніжкі дапамогі ПЗМОТ.

У бягучым годзе савецкія і польскія турыстычныя арганізацыі намагаюцца значна пашырыць груповыя выезды. Плануецца, што ў 1988 годзе выедзе ў СССР 170 тыс. турыстаў. У мінулым годзе на экскурсіі, арганізаваныя польскімі турыстычнымі ўстановамі: „Калінка“, „Спорт-турыст“ і „Грамада“, пабывала ў Савецкім Саюзе 122,5 тыс. турыстаў.

У бягучым годзе савецкія і польскія арганізацыі вядуць супольныя работы, звязаныя з адкрыццём новых гранічных праязных пунктаў для зматарызаваных турыстаў. Адзін з іх рыхтуецца ў Кузніцы. Там пашыраецца шаша, заканчваецца будова таможні.

Значны ўклад у развіццё турыстычнага абмену між нашымі краінамі ўносіць дзейнасць бюро „Калінка“, якое наладжвае выезды ў СССР для 50 тыс. членаў Таварыства польска-савецкай дружбы. Турысты „Калінкі“ падарожнічаюць спецыяльнымі цягнікамі, самалётамі і суднамі па Волзе і Дняпры.

Традыцыйна ўжо польскія турысты адпачываюць у камфартабельных гасцініцах Сочы і Ялты.

„Інтурыст“ распараджаецца 197 гасцініцамі на 55 тыс. месцаў і 102 рэстаранамі на 7 тыс. месцаў. Апрача таго, выкарыстоўвае ён шмат гарадскіх гасцініц для заграмічных турыстаў.

Аднак у многіх месцах яму яшчэ не пад сілу задаволіць усе патрэбы турыстаў, якія хочуць пабываць у СССР. З гэтай мэтай ажыццяўляецца праграма будовы гасцініц для заграмічных турыстаў. У Маскве, Ленінградзе, Кіеве, на чарнаморскім пабярэжжы Каўказа і Сярэдняй Азіі будуецца 15 гасцініц на 14 тыс. месц. Апрача таго, будуць мадэрнізаваны старыя гасцініцы „Інтурыста“: „Метраполь“ і „Берлін“ у Маскве, „Асторыя“ і „Еўрапейская“ ў Ленінградзе.

Польская будаўнічая арганізацыя „Будымэкс“ актыўна ўдзельнічае ў будове 10 новых гасцініц для „Інтурыста“ ў Маскве, Кіеве, Кіславодску, Новасібірску і іншых гарадах.

У бягучым годзе значна актывізуецца турыстычны прыгранічны абмен, у першую чаргу ў Брэст, а пасля — у Гродна. У гэтым напрамку зроблена ўжо многа пачынанняў. **(мх)**

Каб не забывалі

У Падляска-Мазурскай часці ВОП 11 мая адбылася цікавая сустрэча афіцэраў-пагранічнікаў, прадстаўнікоў Ваяводскага праўлення ЗБоВіД і Прэзідыума камісіі братэрства па зброі Ваяводскага праўлення ТППР з госцьмі з Гродна: старшынёй абласнога Савета ветэранаў вайны і працы Міхаілам Сасноўскім, старшынёй Ленінскага раённага савета горада Гродна — Яўгенам Чубараевым і старшынёй Савета ветэранаў вайны і працы Гродзенскай ніттачнай фабрыкі Іванам Глухавым.

На самым пачатку госці наведалі залу традыцыі Падляска-Мазурскай брыгады ВОП. Аб гісторыі часці расказаў капітан Яўген Грыгаровіч.

Затым пры чаі пайшла размова, запачаткаваная падпалкоўнікам Вітальдам Сацэвічам, аб ваенных гадах, аб змаганнях з гітлераўскімі захопнікамі.

Страшна сабе ўявіць, які быў бы лёс чалавецтва, калі б не перамагла Савецкая Армія, каб не выстаяў і не перамог савецкі народ.

На Нюрнбергскім працэсе перад усім светам была раскрыта зверская сутнасць фашызму. Адзін з яго завадатараў Кейтэль пацвердзіў, што ўсё насельніцтва акупіраваных краін павінна было стаць рабамі, а тыя, хто не захацеў бы прыняць „новы парадак", былі б асуджаны на смерць. Вось што чакала цэлыя народы, калі б фашызм не быў разгромлены.

Дарагой цаной дасталася перамога. 20 млн. савецкіх і 6 млн. польскіх людзей страціла жыццё. У Савецкай Беларусі загінуў кожны чацверты жыхар. Разбураны былі гарады і вёскі, прадпрыемствы і ўстановы. Фашыстамі было знішчана разам з людзьмі 637 вёсак.

Пра гэта нельга забыць. Вось таму неабходна, каб памяць аб тых, хто не вярнуўся з вайны, асталася ў сэрцах нашчадкаў. Трэба рабіць усё, каб нашыя нашчадкі ведалі, наколькі мы абавязаны тым, хто аддаў жыццё за нас, за тое, каб мы сёння жылі. Але як гэта рабіць, як выхоўваць падрастаючае пакаленне ў духу пашаны і памяці аб удзельніках вайны, як і якую дапамогу трэба аказваць тым, хто вярнуўся з вайны жывым? Амаль ва ўсіх іх моцна падарванае здароўе.

Вось такая была галоўная тэматыка супольнай размовы гродзенскіх ветэранаў вайны і працы з нашымі ЗБоВіД-аўцамі і ТППР-аўцамі.

(мх)

СВЯТА Ў ВЁСЦЫ

У Літвінавічах (гміна Нурэц-станцыя) заўжды ўрачыста адзначаюць Святадухаўскі дзень, па-народнаму Тройцу. Гэта ў іх прыхадское свята.

З гэтай нагоды мясцовыя дзеячы БГКТ і Аб'яднанага людовага старонніцтва традыцыйна наладжвалі і народны фэст. Шмат разоў даводзілася мне прымаць удзел у гэтым фэсце. Ён заўсёды выклікаў вялікае зацікаўленне ў жыхароў Літвінавічаў і суседніх вёсак.

Навокал прасторнай зялёнай пляцоўкі, у цяньку старых ліп і клёнаў, прыемна пасядзець на лавачках, калі няма патрэбы спяшацца ў поле, і пагутарыць з суседзямі і знаёмымі, чакаючы, пакуль на эстрадзе не паявяцца самадзейнікі.

На гэты дзень са школ, устаноў і прадпрыемстваў вяртаецца ў вёску тутэйшая моладзь. Ёсць нагода, каб аднавіць знаёмствы, а пасля мастацкай часткі і патанцаваць на траве да позняга вечара. А заўтра — зноў у вырай, у горад.

Шкада, што сёлета такі фэст не быў наладжаны, але з мінулага года ў нас захаваліся здымкі.

Фотарэпартаж В. Рудчыка

НАМ АДКАЗВАЮЦЬ

Odpowiadając na notatkę prasową zamieszczoną w Tygodniku Białoruskim „Niwa" w numerze z dnia 21 lutego br. pt. „Nie nawuka a muka" poruszającą likwidację Szkoły Podstawowej w Kuchmach, gm. Michałowo, Kuratorium Oświaty i Wychowania w Białymstoku po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego informuje:

W roku szkolnym 1975/76 obniżono poziom organizacyjny 8-klasowej Szkoły Podstawowej w Kuchmach do klas I—IV w związku z dokonywaną reformą strukturalną szkolnictwa oraz małą liczbą dzieci. W roku szkolnym 1979/80 ze względu na dalszy spadek liczby dzieci całkowicie zlikwidowano szkołę w Kuchmach, a dzieci z tego rejonu skierowano do Szkoły Podstawowej w Michałowie. Na początku lat 80-tych w związku z odstąpieniem od reformy strukturalnej szkolnictwa w szeregu miejscowościach, w których mieszkańcy postulowali i była odpowiednia liczba dzieci w wieku obowiązku szkolnego reaktywowano szkoły bądź podwyższono ich poziomy organizacyjne. Z miejscowości Kuchmy takiej prośby Kuratorium Oświaty i Wychowania nie miało. Wiązało się to najprawdopodobniej z małą liczbą dzieci. Postulat autora notatki dot. reaktywowania szkoły w Kuchmach aktualnie nie może być załatwiony pozytywnie ze względu na bardzo małą liczbę dzieci w wieku obowiązku szkolnego oraz brak budynku szkolnego. Wyjaśnia się, że do utworzenia szkoły z klasami I—III zgodnie z obowiązującymi przepisami potrzeba co najmniej 21 dzieci (7 w każdym oddziale), zaś szkoły z kl. I—IV — 54, a I—VIII — 104 dzieci.

Rozporządzenie Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 19 sierpnia 1987 r. w sprawie zasad tworzenia sieci szkolnej (Dz. U nr 26, poz. 143) zezwala tylko w wyjątkowych wypadkach tworzenie szkół z mniejszą liczbą dzieci tj. z klasami I—III poniżej 20 uczniów, nie mniej jednak niż 10 i z klasami I—VIII przy liczbie uczniów nie mniejszej niż 56. Liczba dzieci zamieszkałych w Kuchmach nie spełnia warunków na utworzenie szkoły tego typu. W br. szkolnym z tej miejscowości do klas I—VIII uczęszcza 19 dzieci, w tym do kl. I — 2, kl. II — 4, kl. III — 0, kl. IV — 4, kl. V — 3, kl. VI — 1, kl. VII — 4, kl. VIII — 4. Dwoje dzieci do oddziału zerowego w przedszkolu. Wszystkie dzieci są dowożone do szkoły w Michałowie.

W przypadku reaktywowania szkoły w Kuchmach, jak postuluje autor notatki, uczyłoby się w niej:

Rok szkolny	Klasa				razem
	„0"	I	II	III	0-I-III
1988/89	6	2	2	4	10
1989/90	1	6	2	2	10
1990/91	4	1	6	2	8
1991/92	1	4	1	6	11
1992/93	3	1	4	1	6

Jak wynika z powyższych danych liczbowych nie ma podstaw prawnych do utworzenia szkoły w Kuchmach.

Wicekurator Oświaty i Wychowania
mgr Zbigniew Kamionowski

ВЯРТАЮЧЫСЯ ДА КОНКУРСАЎ...

ДЭКЛАМАТАРСКІ КОНКУРС

Дэкламатарскі конкурс, прысвечаны 30-годдзю „Белавежы", за намі. Аднак трэба аб ім напісаць шырэй. Таму хачу выказаць уласныя адчуванні і меркаванні, звязаныя з ім. Перш за ўсё конкурс павінен быць шырока распаўсюджаны сярод беларускай моладзі (не толькі сярод ліцэістаў, якія вывучаюць родную мову ў школе). Трэба, каб гэтым зацікавіліся ўсе, хто займаецца культурна-асветнай дзейнасцю на нашай ніве. У беларускіх ліцэях неабходна праводзіць школьныя конкурсы (а нават элімінацыі ў паасобных класах) у форме ўрачыстага мерапрыемства. Стварала б гэта належны ранг дэкламатарскага конкурсу. Школьныя элімінацыі — гэта добрая нагода масавага ўдзелу ўсіх ахвотных, а не толькі для здольных, вызначаных настаўнікамі вучняў. Пры правядзенні конкурсаў у беларускіх ліцэях трэба ўважліва разгледзець выступленні ўсіх удзельнікаў і на фінальны конкурс вылучыць найлепшых.

А як было ў гэтым годзе? Цэнтральны конкурс паказаў, што ў беларускіх ліцэях конкурс праводзіўся, на жаль, не вельмі сур'ёзна. Варта задумацца над паняццем „дэкламатарскі конкурс". Гэта перш за ўсё „дэкламатарскі", а не „конкурс", і мастацкасць слова тут важнейшы элемент, чым спаборніцтва за месца. Шкада, што часта аб гэтым забываем. Запанавала нейкая „месцаманія". Форма конкурсу павінна быць святочным мерапрыемствам, на якім паказваюцца эфекты працы на ніве мастацкай самадзейнасці вучняў. А як гэта выглядала ў сёлетнім конкурсе? Неяк „спадцішка" сабралі „вызначаных" дэкламатараў з двух ліцэяў у цесным клубе, дзе яны выступілі перад журы конкурсу і амаль голымі сценамі, а потым даведаліся, хто якое заняў месца. Якія эфекты праведзенага так конкурсу? Чаму не паказаць цікавыя дэкламацыі на беларускай мове публіцы? Ведаю, што многія вучні з беларускіх ліцэяў і іншых школ, якія не прымалі ўдзелу ў конкурсе, хацелі паслухаць выступленні сваіх сябровак і сяброў. А так многія дэкламатары не мелі сатысфакцыі з удзелу ў конкурсе, адчувалі сябе пакрыўджанымі, а нават здараліся такія факты, што некаторыя вучні, ахвотныя да ўдзелу ў конкурсе, мелі непрыемнасці. Пішу аб гэтым, бо нельга затойваць, тым больш перад моладдзю, прыкрую праўду. Маладыя людзі, чулыя на несправядлівасць, самі патрапяць адрозніць добрае ад благога, і ашукванне іх на прынясе станоўчых вынікаў. Патрэбны шчыры і зычлівы дыялог. А менавіта самі ўдзельнікі конкурсу стваралі прыемную і сардэчную атмасферу. Выступалі яны з па-

(Працяг на стар. 6)

СВОЙСКІЯ МАЛЮНКІ

Вуліца Мар'яна Бучка ў Гайнаўцы. Мал. У. Петрука.

БЕЛАРУСКАЯ — МОДНАЯ

Так і скажам: беларуская праблематыка ў Польшчы робіцца не толькі папулярнай, але і моднай. У гэтым я пераканаўся ў чацвер 19 мая ў час аўтарскай сустрэчы ў трэцім ліцэі Беластока. Ліцэісты сыйшліся ў вялікую фізкультурную залу і заўзята дыскутавалі са мною ад раніцы да сярэдзіны дня. Прытым запатрабавалі, каб гаварыў я па-беларуску і па-беларуску пісаў ім аўтографы, хоць напэўна мала хто з іх прыстойна разумее беларускую мову.

Нешта падобнае адбылося з нашым Янам Чыквіным у нядаўнюю Беластоцкую літаратурную вясну. На вечары ў вядомым беластоцкім клубе „Эмпік" Чыквін чытаў свае творы па-беларуску і не было праблемы са зразуменнем іх (прынамсі так гаварыла публіка).

Зусім развязаўся мяшок з беларушчынай 21 мая, калі ў Беластоцкай філіі Варшаўскага універсітэта адбывалася сесія „Чалавек на культурным сумежжы". Беларуская мова ў кулуарах перапляталася з польскай, а Альжбета Феліксяк, якая мела даклад пра хрысціянскі этас у беларускай паэзіі, нават чытала на мове арыгінала творы Наталлі Арсеньевай, якімі асабліва захапілася.

Трэба абавязкова адзначыць, што яшчэ некалькі гадоў назад псіхалагічная сітуацыя ў грамадстве наглядалася такая, што падобныя паводзіны трактаваліся б як непрыемныя эксцэсы. Прызвычаеныя да такога, беларусы цяпер нязменна перажываюць прыемнае здзіўленне...

С. Яновіч

ПЕРАД XI З'ЕЗДАМ БГКТ

УЛАДЗІСЛАЎ ЗАЛЕЎСКІ

Солтыс з Градалёў, што ў Арлянскай гміне. Ён з 1947 года нараджэння. Працуе на гаспадарцы, на 14,60 га зямельных угоддзяў. Мае ўсе патрэбныя сельскагаспадарчыя машыны. Залічваецца ў вёсцы да лепшых гаспадароў.

Але не толькі хлебам і працай чалавек жыве. Неабходная таксама духоўная страва. Для яго з'яўляецца ёю ігра на гармоніку. Музыка і песня яго стыхія, яго любоў. І гэта ўсё перанеслася і на яго дзяцей. Двух сыноў — Весек і Пеця таксама іграюць, а дачка Кася спявае. Усе яны ўдзельнічаюць у школьнай беларускай мастацкай самадзейнасці. Такім чынам, Уладзіслаў Залеўскі са сваімі дзецьмі мог бы стварыць сямейны калектыў.

— Хацелі б мы ўтварыць харавы калектыў, падобны на „Хлопцаў-рыбалоўцаў" з Рыбалаў, — гаворыць аднавясковец Залеўскага, Іван Ігнацюк. — І можна будзе яго стварыць толькі ў тым выпадку, калі прыдзе з дапамогай наш дырэктар школы ў Пашкоўшчыне і адначасова старшыня Арлянскага аддзела БГКТ Янка Добаш.

Уладзіслаў Залеўскі і Іван Ігнацюк расказалі мне і аб пачынаннях жыхароў сваёй вёскі пры пабудове невялікага сакральнага аб'екту пры мясцовай крыніцы. На Юрыя кожны год адбываецца там рэлігійны фэст. Ужо распачалася будова капліцкі. У будову актыўна ўключылася і добраахвотная пажарная каманда.

(мх)

КРАЯВІДЫ З-ПАД ВОЗА

(Працяг са стар. 1)

Мазурскага аўтахтона. З комплексам меншасці. І ажаніўся Эрвін з „меншаснай". З гэтай беларускай з Белавежы. Мелі яны ўплывы ў выдавецтве „Паазер'е". Афармілі мне дагавор. Дзеля напісання ненапісанага. Прыслалі немалы задатак. Раз грошы ўзяў, мус зрабіць.

Год цэлы пісаў я „Сцяну". Дзень у дзень. Закрэсліваў і аднова браўся. Кляў сябе і свой лёс! У бяссонне хадзіў на шпацыр. У старыя ліпы каля палаца Браніцкіх. Пад імі я і пасля не адно перадумаў. Сам злосны, як сабака, разбою поначнага не баяўся...

І „Самасей" не іначай пасеяўся. Пачалося з Яраслава Івашкевіча. Ён настойваў, каб ушанаваць маю творчасць літаратурнай прэміяй. Не ўшанавалі. Пішу ж я на беларускай мове. Няхай Мінск узнагароджвае... Але пацешылі дагаворам. Прапанаваў яго мне Веслаў Мысліўскі. Выдавец тадышні ды і не выпадковы пісьменнік. Ён гэта дастаў тую прэмію. Як чалавеку з гонарам яму было прыкра. Шаную яго за гэта.

— А за „Сцяною" атмасфера „зацюканасці"?

— Чаму ў двукоссі гаворыце пра гэтую зацюканасць? Жыццё пісьменніка і настрой ягонае творчасці неразлучныя. Я ж праз усю геркаўскую эпоху хадзіў у „варагах сацыялізма". І на пасля яшчэ хапіла. Да паловы васьмідзесятых. Вы кепска заўважылі, бо гэтая зацюканасць у тэматыцы з'явілася ў мяне нашмат раней. Калі ўвосень 1970 г., так сказаць, прызначылі мяне ў тыя „варагі" (асобная гісторыя). Зараз пасля закалыхаўся мне перад вачыма цэлы мой дагэтуляшні свет: ізаляцыя ад грамадскага жыцця, чад плётак, цяжкая хвароба жонкі, драматычная смерць майго бацькі, інтрыгі завіднікаў... Словам, апынуўся я „пад возам", і тыя „падвозныя краявіды" аналізаваў, апісваў. Нельга быць лірыкам, лежачы ў гразі.

Прататыпам героя „Сцяны" быў Эдзік Ярашэвіч. Мы яго не памятаем. А быў жа такі „белавежац". Учыніў ён памылку: не перастаў жыць, як паэт. Пакуль паспеў да даросласці, сеў у турму. Здаецца, ізноў пасядзеў... Жонка, вядома, пакінула яго. З дзецьмі ўцякла. Выратавалася ў стабільнасць. У нармальнасць.

Што ж, такому жыццё пражыць, усё роўна як вялікую вайну прайсці, не палегчы. Наўкола ж пераважна марадзёры.

— Нямала зрабілі Вы дзеля адраджэння гістарычнай памяці нашае. Ці, аднак, беларускае бяспамяцтва не з'яўляецца ўжо беззваротным працэсам?

— Дзякую Вам за словы прызнання! Невыслоўна цяжка і драматычна ўсё гэта давалася мне. Чым далей, тым глыбей. І па шыю займала. Але і варочацца назад таксама было страшна.

Вы маеце на ўвазе, перш за ўсё, маю кніжку „Беларусь, Бе-

ПОМНІКІ КУЛЬТУРЫ

КАПЛІЦА НА „ПЕТРАШКАХ“

На паўночны захад ад вёскі Рыбалы, адзін кіламетр ад дарогі на вёску Рэпнікі, ва ўрочышчы Петрашкі ёсць крынічка, над якой стаіць каплічка. Як падае царкоўны летапіс, збудавана была яна ў 1864 г. па дазволу духоўных улад, прыхаджанамі. Драўляная, шасцівугольная, у сярэдзіне калодзеж, абгароджана драўляным плотам. У каплічцы ікона Багародзіцы „Жываносны Історнік“, малявання на блясе, а ўверсе, на столі, над калодзежам абраз Св. Духа ў выглядзе голуба.

У 1926 г. па ініцыятыве настаяцеля Яўхіма Ляшчынскага на месцы вельмі старой будоўлі паставілі новую. Царкоўка збудавана на плане крыжа. У 1948 г. прыхаджанін Пётр Лукашук, сын Юрыя з Рыбалаў, на свае сродкі правёў у сярэдзіне ля калодзежа рамонт. Меліярацыя ў 80-ыя гады, праведзеная на блізкіх лугах, панізіла ўзровень вады ў калодзежы. Аднак месца надалей застаецца шанаваным.

Служба тут, як і даўней, праходзіць два разы ў год — на Прапалавенне Пяцідзесятніцы і 1 (14) жніўня — пачатак Спасаўкі.

Ад I сусветнай вайны гэтыя дні ў прыходзе не святкуюцца, таму і свянчэнне вады ў каплічцы на Петрашках перанесена на нядзелю Самаранкі і першую нядзелю пасля Макавеяў. Да другой вайны былі арганізаваны тут працэсіі са службай. Цяпер царкоўка-крынічка задбаная. У апошні час яе нанава пamalявалі і накрылі новай бляхай. Народ шануе гэтае месца.

Тэкст і фота Р. С.

Мал. Юркі Федарука.

ларусь“. Я яе спецыяльна напісаў на польскай мове. На беларускай — яна была б незаўважанай грамадствам. Вось тут і ўвесь адказ Вам.

Гістарычную памяць у народзе можна адбудаваць. Публікацыямі, навучаннем у школе, настроямі. Але мову, калі мы сваю страцім, ніпто яе не ажывіць. Не ўваскрэсіць да жывых. Такая ўжо яе прырода. Не бяспамяцтва беззваротны працэс. Усё больш беларускіх патрыётаў без беларускага слова. Беларускую літаратуру і культуру наогул яны засвойваюць з рускіх ці польскіх перакладаў. Часта ўжо і не перакладаў. Штораз больш і больш пішуць на беларускай.

Давайце прадумаем такі працяг: нацыянальнае пачуццё бярэцца з пачуцця ўласнай годнасці. З жадання жыць за непазычанае. Мець сваю душу. Значыць, мову. Адзеннем душы завуць яе. Няхай. Дык і сляпы ўжо бачыць, што галеем. Хутка Адамам і Еваю паробімся. А наш клімат не райскі... Аж не верыцца, што ўсё да гэтага галяцтва ідзе! Праўда ёсць праўдаю. І напляваць ёй на нашы тут перажыванні.

Аптыміст супыняе мяне: чаго скавычаш?! Асоба без свайго „я“ — гэта не асоба. Народ без уласнага „я“ — таксама — не народ. Гавораць пад Саколкаю па-беларуску. Ага, вазьмі і паедзь да іх, скажы, што беларусы яны... Ногі пагубіш, уцякаючы! Або скажы ірландцу, што ён ангелец, бо англійскую мову ўзялі сабе на адзенне. Эфект тваёй рэплікі будзе мардабойны. Не мова нацыю будуе, але Памяць.

А я, Яновіч, лічу так: усяму суддзя эканоміка. Калі б была ім мараль, жылі б мы ў сёмым небе... Не адбылася б ампутацыя беларускага да „дзярэўні“. Перавага вёскі скончылася. Адначасна з феадалізмам. Запаноўвае горад. Вынік нам? Пануючая ў сялянстве беларуская гаворка пераўтвараецца ў гарадскую меншасць. З дамінуючай у перыферыйную ў новай гаспадарчай сітуацыі. Горад жа ў нашым староні здаўна іншародны. І ніколі не загаворыць па-беларуску. Будзе, нават, разумець нашу мову. Але не болей. Пачынаецца зусім **непадобнае да ранейшага існаванне беларускай нацыі.** Менавіта, як нацыянальнай меншасці ўсюды. Татальна!

Таму гістарычная памяць важней ёй за мову. Хоць і родную. А з гэтым не беззваротна, як Вы дапытваецеся ў мяне. Парадоксу не бачу. Логіка мая адчувае сябе добра. Толькі сэрца ўсё баліць і баліць.

— *Да якой нацыянальнай стыхіі належыць творчасць „белавежцаў“?*

— Вы што: жартуеце? Пытаецце, колькі будзе два разы два? Калі ж усур'ёз: „белавежцы“ з'яўляюцца здабыткам беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы.

У Мінску мы „пахнем па-польску“. У Варшаве — наадварот. Ну, дык куды нам падзецца? У Беластоку. Толькі ў Беластоку. Надзя Артымовіч нават у Бельску ўселася. Барскі са Шведам у Варшаве. Спачуваю ім двум. Паязджане яны на лініі Варшава — Беласток. Варочаюцца ў Варшаву як бы паначаваць...

Можна разважаць пра сутнасць беларускай меншасці нашае. Пра тое, колькі ў ёй ужо небеларускага. Але пра гэта Вы не пытаецце. І дзякуй Богу!

Інтэрв'ю ўзяў
Г. Валкавыцкі
Фота К. Сабэцкага

ПРАЙШЛО 1000 ГАДОЎ

КАБ АДСТАЯЦЬ

Працягваем нашы пытанні да а. Рыгора Сасны, настаяцеля Рыбалаўскага прыхода.

„Ніва“: Напор уніі быў моцны, а ўсё ж такі праваслаўе нялёгка адступала. Як праходзіла сужыццё гэтых двух веравызнанняў?

Р. С.: Не ўсе прыходы і манастыры ў епархіях, епіскапы якіх прызналі ўлады рымскага папы, адразу і ў цэласці сталіся уніяцкімі, напрыклад, Сямяцічы і Гродзіск толькі ў 1614 годзе (унія — 1596), а манастыр у Супраслі ў 1621 годзе перайшлі на унію. Праходзілі дзесяткі гадоў, а ніводная епархія не была поўнасцю уніяцкая.

На Беласточчыне апорай праваслаўя праз усе гады існавання уніі заставаліся тры манастыры: у Бельску, Драгічыне і Заблудаве. Многія прыходы і манастыры да уніі былі далучаны ў XVII ст.

Унія паставіла праваслаўе ў горшую сітуацыю — яно не мела характару веравызнання, юрыдычна прызнанага, і фармальна дзяржавай не прызнавалася. Як помнім, польскі кароль лічыў, што унія поўнасцю замяніла праваслаўе — і справа закрыта.

Праваслаўе аднак не адступала. На сеймах I паловы XVII ст. кароль быў вымушаны прызнаць некаторыя правы праваслаўнай царкве, хоць унія не перастала насаджвацца, а ліквідацыя праваслаўя прадаўжалася. Унія давяла польскую дзяржаву да войнаў са Швецыяй, Турцыяй і Масквой, таксама да спораў і міжусобных непаладкаў.

Крыху палягчэла пры каралі Уладзіславе IV, які нават вярнуў праваслаўным у некаторых гарадах па адной царкве, раней забраных для уніі. Для прыкладу, як прадстаўлялася сітуацыя на нашых землях. У 1791 г. у Драгічыне былі два праваслаўныя прыходы: св. Тройцы — 116 верных і Спаса — 64 верныя. Іншых дадзеных не маем.

На аснове дагавораў з 1698 і 1775 гадоў праваслаўная царква ў польскай дзяржаве была далучана да Расійскай царквы. У выніку разбораў да Расіі перайшла значная частка былых зямель польскай дзяржавы. Слуцк і Пінск былі першымі цэнтрамі праваслаўя з епіскапамі, вызначанымі рускім кіеўскім мітрапалітам. Пасвячэнне на пасад епіскапаў гэтых зрабіў канстантынопальскі патрыярх, а ахвяры на адраджэння праваслаўныя епархіі збіраліся між іншым у архімандрыях і ігуменіях бельскай, драгічынскай, заблудаўскай і яблачынскай. **(вв)**

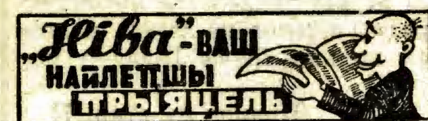

ВЯРТАЮЧЫСЯ ДА КОНКУРСАЎ...

(Працяг са стар. 4)

чуццём любові да роднай мовы, шчыра дзяліліся сваім успрыманнем літаратурнай творчасці. Прымалі ўдзел не толькі для месца і ўзнагарод, а таксама, каб праверыць свае здольнасці і магчымасці ў мастацкім чытанні. Дэкламатары спрыялі адзін другому, падтрымоўвалі і дапамагалі. У перапынках абменьваліся сваімі перажываннямі і ўражаннямі з выступлення іншых. Віншавалі з найцікавейшымі выступленнямі шчыра і аб'ектыўна. Супольна спявалі беларускія песні, калі чакалі аб'яўлення вынікаў конкурсу. Думаю, што сама моладзь добра разумее характар такіх мерапрыемстваў на культурнай беларускай ніве. Ад яе можна навучыцца ўспрыймання сэнсу конкурсу.

Ян Мордань

ЧАРОЎНАЯ РЭЧАНЬКА...

Тым, каму пашчаслівілася быць выканаўцамі, а таксама і тым, якім удалося купіць білеты на цэнтральны агляд „Беларуская песня 1988“, доўга цяпер будзе гучаць у вушах музыка роднага краю. Музыка непаўторная, каханая, проста нашая, якая, як чароўная рэчанька плыла з глыбіні сэрцаў беларускіх. Уражанняў шмат, хвілінамі не верылася, што наша беларуская культура такая багатая. Радавалася душа, сэрца напаўнялася гордасцю за свой народ, цэлай сутнасцю хацелася падзякаваць продкам за ўсё багацце народнай творчасці Хацелася таксама выказаць удзячнасць і цяперашнім кампазітарам, якія і ў далейшым узбагачаюць нашу народную культуру новымі кампазіцыямі. Такім чынам, дзякуй Вам, дарагі Дзімітр з Гайнаўкі, Язэп Карпюк з Сямяціч, Ірыней Лаўрашук з Гданьска, Сяргей Лукашук з Бельска і іншым за гэта. На аглядзе цяжка было далічыцца колькасці песняў, захапляла разнастайнасць жанру, мелодыка, цудоўная падрыхтоўка вакальных калектываў, салістаў, дуэтаў, квартэтаў і інструменталістаў. Сем гадзін, праведзеных у беластоцкай філармоніі з беларускай песняй, прабегла, як некалькі хвілін.

Аднак не толькі сваімі ўражаннямі хачу падзяліцца з Вамі, дарагія чытачы. Мне хочацца некалькі слоў напісаць яшчэ пра новую, на маю думку, сітуацыю ў адносінах палякаў да нашай песні і да нас, беларусаў.

Якраз многія з нас мелі магчымасць паслухаць, з якімі прамовамі выступалі полька з Сілезіі і старшыня журы сёлетняга агляду Ежы Сьрудкоўскі з Музычнай школы ў Беластоку, а таксама вядомы музык з Варшавы Мар'ян Даманскі.

Высняю, што пасля агляду, калі журы праводзіла бурлівую нараду, раптам на сцэне паявілася полька Ірэна Півавар ро-

(Працяг на стар. 7)

ЯНЫ ІДУЦЬ З ЭФІРУ...

(Працяг са стар. 1)

Больш бойка і больш уаргументавана за гэта павінна выступаць Галоўнае праўленне БГКТ, а таксама і слухачы. Людзі гавораць, што кіраўніцтва нашай беларускай арганізацыі ўдзельнічае ў розных высокіх грамадска-палітычных органах, напрыклад, Нацыянальнай радзе культуры, ПРОН. кансультацыйных радах і павінна гэты факт умець выкарыстаць.

З нагоды 30-годдзя беларускіх радыёперадач у Беластоку, хочам прыпомніць і пагаварыць крыху аб іх. Мэта гэтай публікацыі, між іншым, і тая, каб пераканаць нас саміх, беларусаў, у велізарным грамадскім і культурным значэнні радыёперадач на беларускай мове ў Польшчы, каб пераканаць у неабходнасці павялічыць іх час на антэне. Беларуская ж перадача гэта адна з самых папулярных, калі не найбольш папулярнай у праграме Беластоцкага радыёвяшчання.

Гісторыя „Беларускага магазіна“ пачалася ў палове чэрвеня 1958 года і першым рэдактарам быў Мацей Канапацкі. працавіты даследчык беларускай літаратуры, аб чым многа і адкрыта пісаў у „Ніве“. Праз два гады эстафету пераняў Лявон Майсеюк з Белавежы. Ён рабіў перадачы 9 гадоў. Потым былі Станіслаў Пазнанскі, выпускнік аддзялення беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта, Віктар Рудчык, які найдаўжэй рыхтаваў перадачы, бо 10 гадоў, і цяпер вось ужо 4 гады перадачы робіць Уладзімір Праховіч, таксама выпускнік кафедры беларускай філалогіі Варшаўскага універсітэта, родам з Бельска.

Недзе 10 гадоў таму нехта з нястомных, неспакойных карэспандэнтаў „Нівы“ ў адной сваёй публікацыі паставіў пытанне: якімі павінны быць беларускія радыёперадачы? Адразу разгарнулася бурлівая дыскусія. (У той час у „Ніве“ праходзіла многа цікавых і вартасных дыскусій: якія мы людзі, цалаваць ці не цалаваць, чаму я пішу ў „Ніву“). У дыскусіі аб беларускіх перадачах паявіліся два рэкордныя пастулаты. Першы, што перадача павінна быць даўжэйшай, і другі, што ў ёй трэба даваць больш нашых песень. У выніку дыскусіі тадышні рэдактар Віктар Рудчык адразу ўлічыў другі пастулат — зменшыў колькасць тэксту, а пачаў даваць больш песень. Якраз беларускія песні адразу і раптоўна павялічылі зацікаўленне перадачай ва ўсіх асяроддзях. Яе пачалі слухаць і палякі. Песня наша родная чарговы раз паказала сваю сілу. Яна і цяпер, пры Валодзіку Праховічу — гвоздзь праграмы. Валодзік увёў песні па заяўках, песні з пажаданнямі. Ён і сам не спадзяваўся, што гэта выкліча такую хвалю сімпатыі да перадач.

— Раней, — кажа Валодзік

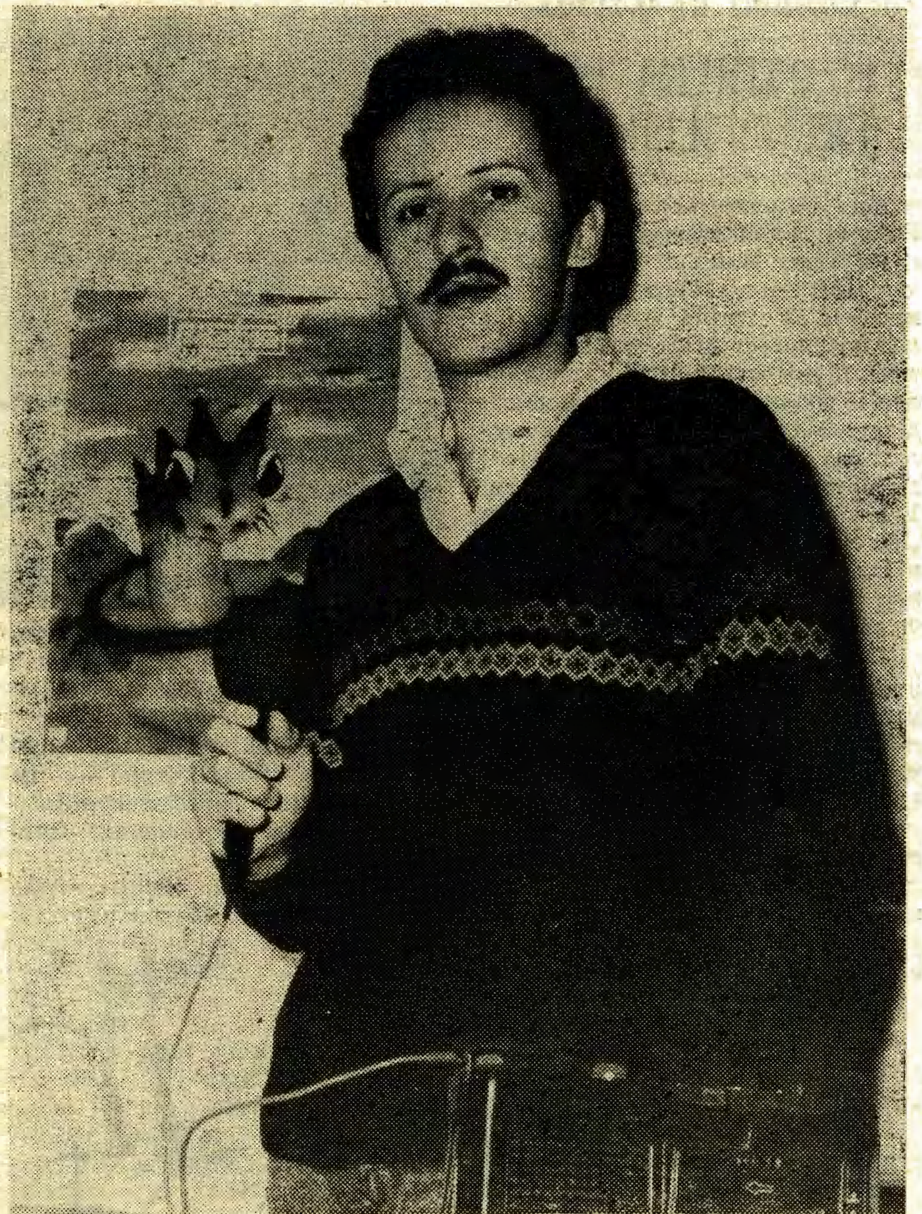

Уладзімір Праховіч з неаллучным мікрафонам.

ДЗЕЦІ З КАРАКУЛІНА

Летам 1941 года Данцы Шумінскай споўнілася 13 год. Ірка Ханеўская была на год малодшая. За імі заставаўся бестурботны адпачынак у піянерскім лагеры ў Друскеніках і тыдзень трывожнага вандравання ў цвёрдых вагонах цягніка, які з невялікімі перапынкамі імчаўся ды імчаўся на ўсход.

— У Маскве, памятаю, — кажа пані Данута, — пачаставалі нас малаком. І тады гэты звычайны, прывычны белы напітак смакаваў мне, як ніколі болей у жыцці.

29 чэрвеня 1941 года дзеці апынуліся ў горадзе Уфа, на падмостках Урала, там, дзе зліваюцца дзве вялізныя і бурлівыя рэкі: Белая і Уфа. Найперш іх накіравалі ў нейкі піянерскі лагер. Практычна беручы, нічога ў іх жыцці не змянілася. Цэлая арганізацыя кожнага дня амаль нічым не адрознівалася ад таго парадку, з якім ужо яны звыкліся ў Друскеніках. Фіззарадка, туалет, снеданне, заняткі, абед... і гэтак далей. Адным словам, яшчэ адзін месяц бестурботных канікулаў.

— 28 ліпеня, — расказвае Данута Шумінская, як заўсёды вельмі дакладная ў сваіх паказаннях, — нас вярнулі ў горад Уфа і пасялілі ў дзіцячым доме № 5. Калідор даўжэзны, цёмны, зала вялізная, здаецца, на 30 чалавек, жалезныя ложкі пад сценамі... У вачах дзяцей паявіліся слёзы. Захацелася дамоў, да мамы і таты.

Апякункі загадалі размяшчацца па ложках. Тады нейкая дзяўчынка не стрымалася, заплакала ўголас, а за ёю паследаралі іншыя дзеці.

— Гэта была проста нейкая істэрыя, — кажа Ірына Ханеўская-Томчык.

— Ніхто не мог нас супакоіць, — дабаўляе Данута Шумінская-Рашкевіч. — Выхавацельніцы нашы найперш нас прасілі, каб мы супакоіліся, пасля крычалі, злаваліся, пачалі трэсці нас за плечы. А мы яшчэ галасней: „Дамоў! Да мамы! Дамоў! Да мамы!“ І плач, і віск...

Прадаўжалася гэта так доўга, пакуль яны не стаміліся і не стала сіл плакаць, а нервы адпусцілі...

Гэты своеасаблівы бунт не застаўся без паслядоўнасці. Магчыма, на далейшы лёс дзяцей меў таксама нейкі ўплыў круты паварот у міждзяржаўных савецка-польскіх суадносінах. У палавіне жніўня 1941 года прэм'ер-міністр урада Рэчыпаспалітай Уладзіслаў Сікорскі падпісаў у Маскве дагавор аб узаемным супрацоўніцтве ў час вайны супраць супольнага ворага — гітлераўскай Германіі. 25 жніўня дзяцей перавялі ў іншае месца, далекавата ад Уфы.

— Было гэта ў лесе, за ракой Уфа, — успамінае Данка Шумінская. — Прыгожае месца...

— Але ў карчах знаходзілі мы там многа гіпсавых павязак ад паломаных рук і ног, — адзначыла яе сяброўка Ірына.

— Так, гэта праўда, — пацвердзіла Данута Шумінская. — Відаць, раней знаходзіўся там

Праховіч, — найбольш лістаў прыходзіла ў польскую перадачу „Музычны тэлефон". Калі ж я ўвёў у сябе „Песні па заяўках", да мяне прыходзіць найбольш лістаў. Калегі нават смяюцца, што ўсе праграмы радыё разам не атрымліваюць столькі лістаў, колькі „Беларускі магазін".

— Аб чым пішуць, што найбольш падабаецца?

— Пішуць, што падабаецца ўсё, але найбольш песні. І просяць перадаваць песні.

— Якія песні хочуць?

— Перш за ўсё ў выкананні „Дубіноў". На дзесяць заявак дзевяць хоча пачуць песню „Дубіноў".

— Вы ведаеце аб тым, што песні з перадачы людзі запісваюць на касеты?

— Ведаю. І ведаю, што слухачы хочуць, каб ішлі цэлыя песні, а не часткамі. Але ёсць песні вельмі доўгія, а маё кіраўніцтва таксама мае вымаганні ў адносінах да перадач — яно патрабуе, каб у перадачы было як найбольш тэмаў. Усяго змясціць нельга, таму я часам не даю доўгіх песень да канца. Проста цяжка ўсім дагадзіць. Я ўвогуле стараюся збіраць заяўкі на акрэсленую песню і даю потым яе дзесяці заказчыкам разам.

— Як слухачы вам пішуць?

— Напалавіну больш-менш. Калі, аднак, пішуць па-польску, пераважна перапрашаюць, што не адважваюцца пісаць па-беларуску, бо слаба ведаюць літаратурную мову або не вывучалі яе.

— Хто піша: з горада — вёскі, маладыя — старыя?

— Многа пішуць з гарадоў, але гэта выхадцы вёскі, найчасцей вучні. Большасць старэйшых піша, бадай, з вёскі.

— Апрача песень па заяўках вы ўвялі ў перадачу іншыя навіны, якія?

— Гісторыю літаратуры, сустрэчы з прозай — чыталі творы „белавежцаў", важнейшыя каляндарныя здарэнні і даты, што цікавага на старонках „Нівы". Таксама раблю адну перадачу ў год выключна песенную. Яна бывае летам. У ліпені-жніўні. Будзе і цяпер. У такой перадачы змяшчаю выключна песні, таксама па заяўках слухачоў. Залежна ад велічыні песень іх у такой перадачы ідзе 7-11. Але гэта нагода, каб слухач мог на касету запісаць любімыя песні поўнасцю. Ужо збіраю заяўкі на гэтую перадачу.

— Вы арганізавалі таксама ў сваёй фірме запіс і продаж касет.

— Так, калектыву „Дубіны".

— Якое запатрабаванне?

— Вялікае. Чарга ёсць, але гэта па прычыне нізкай тэхнікі ў нас. Гадзінную касету наігрываюць за тры мінуты, а ў нас за гадзіну. Але, цікаўнасць. Я бачыў касету „Дубіноў", якую прадавалі на рынку разам з касетамі самых папулярных заходніх калектываў.

— Ці можна выпусціць касеты іншых нашых калектываў, або зборную касету найлепшых?

— Я гэтую справу прадставіў зацікаўленым. Гаварыў з Гайнаўкай, Бельскам, Гарадком, каб зрабіць зборную касету. Хутка адгукнуўся на гэта Мікалай Бушко — дырэктар Гайнаўскага дома культуры. Гайнаўка ўжо ў нас у студыё зрабіла запіс, але дамовіліся, што самі будуць капіраваць і распаўсюджваць гэтую касету.

— Якія перспектывы на прадаўжэнне часу беларускіх радыёперадач?

— Трэба старацца, моцна і ўпарта старацца. Нядаўна Беласток атрымаў адну гадзіну дадатковага часу на рэгіянальную праграму. На жаль, нічога з гэтага не скарыстаў беларускі магазін. Але трэба ў далейшым за гэтым хадзіць. І я лічу, што асабіста кіраўніцтва ГП не павінна збываць справу пісьмамі.

Ад Валодзіка я ўзяла горбу лістаў за апошні тыдзень — 14 штук. Былі там лісты з Міхалова, Гарадка, Крыўца, Бельска, Навін, Валіл, Беластока, Ляшукоў, Койлаў. З іх восем напісаны па-беларуску. Ліст з Валіл па-польску піша слухач, што з нецярплівасцю чакае беларускай перадачы, бо можа пачуць „Swój upragniony program. Jest to takie coś swojskie i miłe sercu, szczególnie piosenki..." і просіць даць яму песню, якую называе „Знай, што ты беларус", паясняе ў дужках „не забудзь роднай хаты", бо не ведае загалоўка песні. Гэтую ж песню, але ўжо названую „Дзе б ты не пасяліўся" „хрышчоная мама" з Крыўца просіць перадаць Толіку і Асі Вапам у першую гадавіну іх шлюбу. Нехта просіць перадаць песню „Коля-трактарыст" ў выкананні „Дубіноў": „цэлай сям'і Харашэўскіх з Паросляга, Кардашам з Гарадзіска, Харкевічам з Нараўкі, Шчапанскім з Варшавы". А зноў дзяўчаты гурбой: Аня Новік з Бандароў, Лена Скепка з Міхнаўкі, Бася Харашэўская з Паруслаў і іхнія бацькі просяць сабе песню „Беларусь мая", таксама ў выкананні „Дубіноў".

На заканчэнне прашу чытачоў „Нівы" і слухачоў беларускай перадачы напісаць нам аб перадачах. Гэта ж не малы кусок часу — 30 год! Ёсць аб чым пагаварыць.

Вера Валкавыцкая
Фота Я. Чэрнякевіч

У НАШЫХ ТВОРЦАЎ

Уладзімір Наўмюк. Маці.
Фота М. Гайдука

ВЯРТАЮЧЫСЯ ДА КОНКУРСАЎ...

(Праця са стар. 6)

дам з Сілезіі, якая цяпер працуе настаўніцай у Дубічах-Царкоўных. Яна прывітала гледачоў сваёй сілезскай гаворкай, а потым гаварыла на польскай мове. У сваіх палымяных словах выказала захапленне Беластоцкім краем, беларускай культурай, прыгажосцю беларускай песні. Звярнулася да ўсіх з заклікам, каб беларусы шанавалі сваю родную спадчыну. І ўжо на беларускай мове заспявала яна: „Ганарысь мовай роднай, Ты яе не забывай. А калі хто запытае — Беларус ты, добра знай..."

Да пашаны народнай спадчыны, асабліва песні, заахвочваў усіх славуты варшаўскі музык М. Даманскі, член журы сёлетняга цэнтральнага агляду беларускай песні. Штодзень займаецца ён запісваннем песень, між іншым беларускіх. Назбіраў ужо сорак тысяч. Музык Даманскі захапляўся беларускай песняй. Ён сказаў, што 15 гадоў кіраваў вядомым усім калектывам „Мазоўша", але дасканала разумее таксама беларускую песню і ахвотна ўзяўся б за арганізацыю такога калектыву з нашых спевакоў. Асабліва захапляўся старадаўнімі беларускімі песнямі.

Народныя песні, гаварыў ён, з'яўляюцца асновай, фундаментам для будучых вялікіх кампазітараў. Наш абавязак — зберагчы іх і перадаць наступнаму пакаленню. Ёсць у вёсках яшчэ многа пажылых людзей, якія з гонарам дапусцяць нас да крыніц народнага фальклору і перакажуць самую вялікую чалавечую цэннасць. Музык Мар'ян Даманскі прасіў нас: „...Скажыце, што быў чалавек з Варшавы, які цікавіцца імі і захаваннем на будучыню народнай беларускай песні".

Польскі знаток фальклору прамаўляў да спевакоў так пальымяна, пераканаўча, шчыра, што, думаю, усе яны вельмі сур'ёзна аднясуцца да гэтай справы і выканаюць яго просьбу.

А каб гэты заклік трапіў да ўсіх чытачоў „Нівы" і сем'яў беларускіх, напісала і я.

Пры гэтым узніклі пэўныя рэфлексіі. Цікава, ці і вы згодны з маімі назіраннямі. Аказваецца, што палякі заўважаюць у некаторых з нас, а можа і ў большасці, ненармальную з'яву: выракання сваёй спадчыны. Святлейшыя і добразычлівыя нашы браты стараюцца ўсведаміць нас у безнадзейнасці такой паставы, падказваюць нам, як трэба паступаць. Мо яны больш за нас разумеюць велізарную цану нашага народнага здабытку? А напэўна ўжо лепш за нас прадбачваюць значнае зубажэнне агульначалавечай культуры, у выпадку цурання ад падтрымлівання і развівання багатай беларускай спадчыны.

Анна Іванюк,
Гданьск

нейкі санаторый для аздараўленцаў з паломанымі рукамі і нагамі.

Вядома, адпадкі з гіпсавых павязак дзеці выкарыстоўвалі вельмі ахвотна для юнацкіх гульняў. Рэха крывавай вайны, якая кіпела далёка на захадзе, ледзь-ледзь прабівалася праз тысячы кіламетраў. І толькі зрэдку назойлівым болем у сэрцы зноў і зноў адзывалася туга за родным домам, за бацькамі, паяўлялася хваляванне за свой лёс, за будучыню...

Адпачынак у гэтым пасляхірургічным аздараўленчым санаторыі прадаўжаўся аж да 25 лістапада 1941 года. У Прыураллі настала ўжо сапраўдная марозная зіма. Дзеці з друскеніцкага лагера не былі да яе падрыхтаваны. Бацькі высылалі іх на летні адпачынак, а чэрвень жа ў 1941 годзе быў вельмі спякотны.

— Мне мама не дала панчох! — кажа Данута Шумінская.

— Ніхто з нас не меў тады цёплай вопраткі, — сцвярджае яе сяброўка.

Цэлая краіна Саветаў перажывала ў гэты час цяжкі, амаль рашаючы аб жыцці і смерці, момант. Ішло смяротнае змаганне за Маскву, заціскалася кальцо блакады вакол Ленінграда. Тысячы людзей гінулі кожны дзень на шматлікіх франтах, пухлі ад голаду.

І гэтая жменька загубленых дзяцей. Аднак, не забыліся пра іх.

— 25 лістапада, — з храналагічнай дакладнасцю сцвярджае Данута Шумінская-Рашкевіч, — пасялілі нас у Дзіцячым доме № 6, які памяшчаўся за горадам Уфа.

Будынкі, напераменку драўляныя і мураваныя, састаўлялі вялізны квадрат. Відаць, будаваліся яны яшчэ ў царскі час, бо пасярэдзіне гэтай квадратнай плошчы знаходзілася занядбаная царкоўка.

За межы гэтага дзіцячага прытулку спачатку ніхто іх не адпускаў. Ды самым суровым і непадкупным сторажам быў люты мароз, такога ў жыцці сваім яны не ведалі. Нават у школу іх не пасылалі. Настаўнікі прыходзілі да іх у дзетдом і на месцы наладжвалі ўрокі.

— Мы спачатку слаба яшчэ ведалі рускую мову, — гаворыць Данута Шумінская. — Дык я, у 13 гадоў, замест таго, каб канчаць шосты клас, трэці раз праходзіла праграму чацвертага класа.

На аснове польска-савецкага дагавору ва Уфе быў наладжаны так званы польскі пункт па набору ў Польскую Армію. І склалася так, што гэтым пунктам кіраваў даўнейшы жыхар Беластока, маёр Войска Польскага — Ян Калаўр.

Беластаччанін, зразумела, адразу зацікавіўся незавідным лёсам польскіх дзяцей. Перш за ўсё расстараўся для іх вопратку.

— Ад яго атрымалі мы прыгожыя боты, цёплы свіцер і футраныя камізэлькі-целагрэйкі, — з радасцю адзначае Данута Шумінская. Сапраўды была гэта вялікая радасць. Ды не толькі для дзяўчынак. Цешыліся таксама хлопцы, асабліва старэйшыя. Прысутнасць Польскай Арміі ў Савецкім Саюзе стварала надзею на адмену іх лёсу.

Віктар Рудчык

НІНА АМЕЛЬЯНЮК

ГУТАРКІ АБ МОВЕ

14

II. ХАРАКТАРЫСТЫКА БЕЛАРУСКАЙ НАРОДНАЙ МОВЫ.

4. Паўднёва-заходні дыялект беларускай мовы.

Паўднёва-заходні дыялект беларускай мовы на поўначы мяжуе з сярэднебеларускімі гаворкамі, на захадзе пашыраецца за межы БССР на ПНР, дзе мяжуе з гаворкамі польскай мовы і на поўдні, у межах Брэсцкай вобласці — з брэсцка-пінскімі гаворкамі, а далей на ўсход — з гаворкамі Украіны.

Важнейшыя моўныя рысы, якія характэрныя паўднёва-заходнім гаворкам, падзяляюцца на дзве групы: кансерватыўныя рысы і новаўтварэнні. Кансерватыўныя, гэта такія рысы, якія адлюстроўваюць моўныя асаблівасці перыяду ад утварэння паўднёва-заходняга дыялекту ў асаблівасці агульнаўсходнеславянскія, а нават агульнаславянскія. Новаўтварэнні гэта моўныя рысы, якія ўзышлі ў працэсе паўставання дыялекту як яго спецыфічныя асаблівасці.

Да кансерватыўных моўных рыс належыць двухскладовы канчатак творчага склону *-ою, -ею (сцяною, тою, тэю, маладою)*. Уласцівы ён тэрыторыі паўднёва-заходняга беларускага дыялекту, тэрыторыі: паўночных, часткі паўднёва-ўсходніх (сярэдненадднепроўскіх), часткі паўднёва-заходніх (валынскіх) украінскіх гаворак і тэрыторыі брэсцка-пінскіх гаворак. Аднаскладовы канчатак *(-ой, -эй)* з'яўляецца пазнейшай моўнай рысай, новаўтварэннем. Арэал яго ўключае паўночна-ўсходні дыялект беларускай мовы, часткова сярэднебеларускія гаворкі і частку паўднёва-заходніх украінскіх гаворак.

Арэал кансерватыўных канчаткаў меснага склону адзіночнага ліку: *-ом (у чужом), -ам (у жоўтам), -ум (у белум), -ем (у сінем)* у межах Беларусі выходзіць за рамкі паўднёва-заходняга дыялекту. На поўдні, ва ўсходняй частцы, ён працягваецца ва ўкраінскія гаворкі, а на ўсходзе — у гаворкі рускай мовы. Яму супрацьстаўляецца на поўначы арэал паўночна-ўсходні, дзе замацаваўся канчатак *-ым (аб белым)*, а на поўдні, у заходняй частцы — арэал брэсцка-пінскіх гаворак з канчаткам *-ому (аб белому)*.

Прыклады распаўсюджання моўных рыс па-за межамі Беларусі сведчаць аб супольнай гісторыі беларускіх зямель з іншымі землямі, утвараючымі разам з беларускімі адзіны арэал.

Паўднёва-заходні дыялект беларускай мовы ў параўнанні з паўночна-ўсходнім дыялектам і сярэднебеларускімі гаворкамі з'яўляецца больш архаічным: захаваў некаторыя больш старажытныя элементы моўнай структуры папярэдніх перыядаў, чым іншыя дыялекты. Частка кансерватыўных рыс аб'ядноўвае паўднёва-заходні дыялект беларускай мовы з брэсцка-пінскімі гаворкамі і суседнімі ўкраінскімі гаворкамі.

Да XII-XIII ст.ст. паўднёва-заходні і паўночна-ўсходні дыялекты беларускай мовы выразна не супрацьпастаўляліся. Першым штуршком, які прычыніўся да расколу моўнага адзінства і адрознення поўначы ад поўдня было падзенне рэдуцыраваных (ъ, ь).

„Паўднёва-заходні дыялект беларускай мовы, брэсцка-пінскія гаворкі і паўночны (палескі) дыялект украінскай мовы складалі адзіны дыялектны арэал, які вылучаўся большай старажытнасцю суадносных з'яў у параўнанні з іншымі дыялектнымі групамі таго часу.

У больш блізкі да нашага часу перыяд з названага дыялектнага масіву на раду з'яў, якія сталі развівацца ў некалькі іншым напрамку, вылучыўся дыялектны арэал, які ўключае сучасныя брэсцка-пінскія гаворкі на тэрыторыі Беларускай ССР і валынскія гаворкі паўночнага дыялекту ўкраінскай мовы.

З другога боку старажытны дыялектны „беларуска-ўкраінскі" масіў звузіўся на поўначы дзякуючы ўзаемадзеянню са старажытным дыялектным „беларуска-рускім" масівам, у выніку чаго на базе сумежных гаворак аднаго і другога скláліся сярэднебеларускія гаворкі". [1]

[1] Лінгвістычная геаграфія і групоўка беларускіх гаворак, пад рэд. Р. І. Аванесава, Мінск 1968, с. 246.

САРДЭЧНЫЯ ТАЙНЫ

Дарагое Сэрцайка, ёсць у мяне сяброўка, якая жыве ў нашым доме. Мы з ёю раслі ад малога. У гэтым доме пасяліліся мы, калі нам было ўсяго па пяць гадоў. Дык на працягу 30 год я магла назіраць за яе жыццём. Была гэта дзяўчына з так званага добрага дому. Бацька яе быў нейкім дырэктарам вялікага прадпрыемства, маці займалася домам і выхаваннем дачкі. Заўсёды ўсяго яна мела пад дастаткам. І някепска выйшла замуж. Але ж усё яшчэ было мала, дык яе муж паехаў на заробкі ў Амерыку. Мая сяброўка вельмі ўцешылася, калі атрымала з Амерыкі першыя долары. Пачала апранацца, усё купляла для сваіх двух сынкоў. Знайшла сабе хутка кампанію. Найлепшай яе сяброўкай стала адна разведзеная жанчына. Разам яны выходзілі вечарамі, бавіліся, гулялі. Яе дзецьмі апекаваліся бацькі, зрэшты, вельмі добра. Працаваць яна не мусіла, бо грошы прысылаў муж, дык жылося ёй някепска і даволі-такі весела.

Такім чынам знайшла яна сабе іншага. Пачала з ім сустракацца, усюды з ім хадзіць. Муж надалей прысылаў грошы і розныя рэчы ёй і дзецям. Але вось недзе праз год муж перастаў прысылаць рэчы ёй. Да мяне дайшлі слухі, што ён даведаўся пра тое, што ў яе нехта завёўся. Перастаў прысылаць ёй рэчы, а пасля і грошы. Мінула яшчэ два гады — і мая сяброўка вырашыла паехаць у Амерыку, аднак муж яе не запрашаў. Неяк знайшла там знаёмых, якія прыслалі ёй запрашэнне, і ўсё ж туды паехала. У Амерыцы перажыла нервовы расстрой: муж яе жыў ужо з іншай жанчынай абсалютна легальна і абсалютна катэгарычна сказаў, што з ёй жыць не будзе. Памог ёй, аднак, знайсці там працу, і яна там працавала паўгода, хочучы зарабіць сабе крыху грошай. Але хутка вярнулася яна, не зарабіўшы занадта многа грошай і не вярнуўшы сабе мужа, якога, пэўна, страціла ўжо назаўсёды. Рабіла, што магла, перажывала, заклінала яго на дзетак, але ён быў упарты і сказаў, што ў Польшчу ўжо не вернецца, а там яна яму непатрэбная. І цяпер вось я так сабе думаю, каб яна была вернай жонкай, каб цярпліва чакала яго, стаўшы на якую працу і выхоўваючы сваіх дзяцей, то можа б ён і вярнуўся, а так вось знайшоў сабе на пацяшэнне іншую жанчыну і засталася яна, мая сяброўка, каля разбітага карыта. Ды й наогул я так думаю, навошта ім была тая Амерыка? Яны ж Амерыку ў Польшчы мелі...

Галіна

Галіна! Думаю, што справа маецца крыху інакш, прынамсі, што датычыць першай часткі твайго пытання. Думаю, што проста задоўга ён ужо быў асобна, гэты яе муж, і проста перастаў кахаць жонку. Знайшоў сабе тады іншую. Калі б кахаў і даведаўся, што ў жонкі паявіўся нехта іншы, то на крылах прыляцеў бы з той Амерыкі, кінуўшы ўсё: і той рай, і той заробак. З кахання людзі так лёгка не рэзыгнуюць.

Што датычыцца другой часткі пытання, дык і мяне здзіўляе, чаго людзі туды так пруцца. Колькі разбітых сямей застаецца пасля такіх паездак?! Колькі няшчасных, хаця багатых дзяцей?! Хоць цяжка жыць без грошай, але сапраўднае шчасце яны рэдка калі даюць...

Сэрцайка

З ЛІТОЎСКАЙ КУХНІ

ЦЯЛЯЦІНА „ГІНТАРАС"

На 20 дэкаў цяляціны трэба ўзяць 30 дэкаў саланіны, 2 зубкі часнаку, 2 чайныя лыжачкі лімоннага соку, соль, перац па смаку.

Памытую цяляціну парэзаць на скрылёчкі, крыху збіць іх, пасаліць і пасыпаць перцам, нацерці часнаком, спырснуць лімонным сокам і пакінуць на 4-5 гадзін. Саланіну нарэзаць вялікімі кавалкамі. Загарнуць іх у збітыя кавалкі цяляціны, накалоўшы на шпагі для шашлыкоў. і запякаць. Страва падаецца з марынаванай гароднінай (цыбулькай, часнаком, памідорамі), а асобна падаюць соус з маянезу і хрэну.

ЦЯЛЯЧАЯ ПЯЧОНКА ТУШАНАЯ

На 1/2 кг цялячай пячонкі трэба ўзяць 1 літр малака, 1 лыжку тлушчу, 5 дэкаў саланіны, 2 лыжкі мукі, 6 зярнят ядлоўца, 10 дэкаў пятрушкі ці сэлера, 1 цыбулю, 1 моркву, перац, соль, 1 шклянку булёну ці вады, паўшклянкі смятаны.

Зняўшы плёнку з пячонкі, мачыць яе 2 гадзіны ў малацэ. Выняўшы, парэзаць на скрылёчкі таўшчыні каля 1 см, заліць кіпячым малаком. Калі пячонка збялее, асушыць яе, памачыць у муцэ і падсмажыць на гарачым тлушчы.

Цыбулю, моркву, пятрушку ababраць, спаласнуць, нарэзаць, палажыць у каструлю, заліць булёнам ці вадой, дадаць зярняты ядлоўца, пасаліць, варыць. Калі гародніна будзе мяккая, палажыць у яе падсмажаную пячонку і тушыць разам. Тады запраўіць страву засмажкай з мукі і саланіны, а ў канцы тушэння дадаць смятану і яшчэ крыху падагрэць.

Пячонку падаваць з бульбяным пюрэ і марынаванымі фруктамі (яблыкі, слівы, грушы) або з павідлам з брусніц.

ЦЯЛЯЦІНА З ГАРОДНІНАЙ

На 1 кг цяляціны трэба ўзяць 2 лыжкі тлушчу, 1 цыбулю, 8 бульбін, 3 морквы, 2 пятрушкі, 1 шклянку варанай фасолі, лыжку мукі, перац, соль, булён паўшклянкі смятаны.

Памытую цяляціну нарэзаць упоперак валокнаў, збіць яе і падсмажыць на тлушчы (у часе смажкі пасыпаць перцам, соллю і мукою). Тады мяса зласжыць у каструльку, заліць булёнам і тушыць на слабым агні. Гародніну (цыбулю, бульбу, моркву, пятрушку) абабраць, памыць, нарэзаць, падсмажыць на тлушчы і дадаць да мяса. У канцы дадаць вараную фасолю (можа быць зялёны гарошак ці калафёр) і смятану.

Гаспадыня

СОННІК

128

Ягня рэзаць — міласэрнасць; заблуканае — набожная жонка або добры муж; ягнят мець — спакой і пацяшэнне; спіць або пасецца — вясёлыя думкі; насіць яго — дабрабыт і шчасце; бачыць скачучае — радасць ад дзяцей; шукаць — задавальненне.

Ядловец — выздараўленне з працяглай хваробы; цвітучы — шчаслівае каханне.

Яешню пячы — здароўе і задавальненне.

Язда — здзяйсненне надзеі; некалькімі коньмі — вялікае багацце; цягніком — хрысціны або вяселле; возам, які цягнуць людзі — сілаю здабудзеш сабе прызнанне і пашану; калясом — пераможаш ворагаў.

Яздок — дойдзеш да вялікай пашаны; сыходзячы з сядла — страта прыяцеля; падаючы — невялікая страта.

Язмін — прыезд дарагой асобы.

Язык — невялікія пакуты; апухшы — хвароба сваяка; доўгі — турботы; паказаць каму-небудзь — благія звычкі.

Языкі есці — вызваленне з турбот.

Яйкі купляць — мець страты: атрымаць — даход; варыць — абмова, паклёп; птушыныя — блаславенне; птушыныя есці — засмучанне; бачыць іх — калатня; выбіраць з гнязда — выйдзеш за ўдаўца або ажэнішся з удавою; сапсаваныя — перашкоды; каляровыя — бязвінная гульня; пабіць — непрыемнасці.

Якар (катвіца) — паратунак у небяспецы.

Ялаўка — добрая жонка.

Яліна — удачы ў намерах; купляць дрэва — прыемны візіт; шышкі — неспадзяванае шчасце.

Яма ўпасці ў яе — няўдачы, прыкрасці; бачыць — у час пазбяжыш небяспекі; капаць — наробіш даўгоў.

Ярмо — цяжкая праца.

Канец

Апрацаваў **Мікола Гайдук**

P.S. Рэдакцыя просіць прабачэння ў чытачоў за тое, што паспяшалася і прапусціла перадапошнюю старонку тэксту, якую падаем у сённяшнім нумары.

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

ВЕСТКІ СА ШКОЛЫ У КЛЯШЧЭЛЯХ

Калі ў мінулым годзе на цэнтральным аглядзе „Беларуская песня '87" для школьнікаў на сцэну выйшла група маленькіх дзеўчанятак і, прытанцоўваючы, заспявала народную песню „Лянок", зала заўсміхалася. Вельмі ж сімпатычныя былі маленькія танцоры. З таго часу і стаў вядомы ў Кляшчэлях дзіцячы калектыў „Лянок", які ад першага танца і прыняў сабе гэту назву.

Напярэдадні сёлетняга агляду я наведала школу ў Кляшчэлях і трапіла проста на рэпетыцыю „Лянка". Дзяўчаткі цяпер ужо другога і трэцяга класаў, 8 чалавек, пад наглядам настаўніцы Яўгеніі Такаюк шліфавалі новыя песні да сёлетняга конкурсу. Калектыў працуе рэгулярна два разы ў тыдзень. Апрача таго, усе дзяўчаткі вывучаюць беларускую мову тры разы ў тыдзень.

У час нашай размовы дзеці расказвалі, што яны спяваюць не толькі на конкурсах. Выступаюць на ўсіх школьных урачыстасцях. Не так даўно, на 1 Мая, школьнікі давалі канцэрт на плошчы ў Кляшчэлях. Выступілі з першамайскім мантажом, які рыхтавала з дзецьмі настаўніца Еля Ліпінская, а потым спявалі песні і дэкламавалі вершы. Тады ж беларускую песню „Бярозы" спявала шасцікласніца Ася Барташэвіч, а „Купалінку" — чацвертакласніца Агнешка Камінская. Разам яны заспявалі яшчэ песню „Цячэ вада ў ярок", якая вельмі падабаецца ўсім у Кляшчэлях.

Памагае школе ў развіцці мастацкай самадзейнасці гмінны асяродак культуры. Ад яго калектыў „Лянок" атрымаў прыгожыя ўборы, а інструктар ГОКу Віктар Леанкевіч, музыкант, працуе з калектывам. Дзяўчаткі вельмі любяць свой

Школьны калектыў „Лянок" з дырэктарам школы Міхасём Майстровічам.

калектыў. Ахвотных спяваць заўсёды ёсць многа.

Беларускай мове вучацца дзеці ў Кляшчэлях ва ўсіх класах. У II і VI класах з дзецьмі па беларускай мове працуе настаўніца Валянціна Рошчанка, а ў 4,5 і 7 класах — Валянціна Майстровіч. Настаўніца Яўгенія Такаюк вядзе беларускую мову ў трэцім класе.

Вучыцца беларускай мове дзяцей нямала, але магло б вучыцца значна больш. Цяпер сярод старэйшых вучняў у Кляшчэлях пайшла мода на англійскую мову. Ахвотных яе вывучаць ёсць столькі, што арганізатары не могуць прыняць усіх ахвотных.

— Хочам разумець дыскатэкавую музыку, разумець словы, якія спяваюць там пераважна па-англійску, — паяснілі мне дзяўчаткі-шасцікласніцы.

Добрая, вельмі добрая ахвота вывучаць мовы, пазнаваць праз гэта вялікі і чароўны свет, яго мову і культуру. Ды і наогул цудоўна, калі наша грамадства будзе ведаць больш замежных моваў, ці хоць бы тыя найважнейшыя, найбольш папулярныя ў свеце. Бяда толькі ў тым, каб не адракаліся ад роднай мовы, сваёй матчынай. Бо ніколі не зможа назваць сябе культурным чалавек, які не ведае роднай мовы, калі застаўся недавучаным, занядбаў сваё роднае і стаў нікім.

Маю надзею, што ў школе ў Кляшчэлях родная мова будзе і далей займаць пачэснае месца, а беларускія песні і вершы будуць гучаць на школьных урачыстасцях. Тым больш, што ў малодшых класах вучыцца беларускай мове значна больш дзяцей, чым у старэйшых.

Яніна Чэрнякевіч
Фота аўтара

Шасцікласнікі, якія вывучаюць беларускую мову.

Беларускі пісьменнік Станіслаў Шушкевіч прыслаў у „Зорку" сваю новую кніжку „Апавяданні пра Марата Казея". У кніжцы расказваецца пра бясстрашныя подзвігі хлапчука — партызанскага разведчыка, Марата Казея ў гады Вялікай Айчыннай Вайны.

Сардэчна дзякуем Аўтару за кніжку і друкуем першае з апавяданняў.

АДПОМСЦІМ ЗА СМЕРЦЬ МАЦІ

У канцы верасня прайшлі спорныя цёплыя дажджы, а ў пачатку кастрычніка па-летняму праяснілася неба над вёскаю Станькава. Зямля падыхнула такою цеплынёю, што маладыя і старыя забыліся пра абутак, хадзілі босыя і цешыліся ласкавым надвор'ем. Ды толькі калі шмыгалі вуліцаю салдаты з фашысцкага гарнізона, рабілася прыкра і горка, усё напаміналі, што нашу зямлю топчуць акупанты.

Марат Казей амаль усю ноч не спаў, маці вечарам паліла печ, пякла хлеб, а цёплым досвіткам пайшла разам з параненым салдатам у лес, панесла партызанам хлеб і сухары, ячменныя крупы і соль. Такія паходы былі не першыя, маці не адзін раз наведвала партызанскі лагер, насіла лясным салдатам прадукты і перадавала весткі пра навакольныя падзеі. Марат раніцою выпусціў з куратніка курэй, прынёс з калодзежа вядро вады, падпаліў дровы ў пліце і паставіў чайнік. Сястрычка Арыядна, старэйшая за яго больш як на чатыры гады, таксама ўзялася за хатнюю работу: вымыла пасуду, вынесла і павесіла на частаколіны збаночкі і слоікі, памыла падлогу, а пасля пачала латаць Маратаву куртку. Марат збіраўся схадзіць на рэчку Усу, парыбачыць, але паставіў вудачкі зноў на старое месца ў сенцах, пайшоў у парк. Каля старой, былой графскай альтанкі ён убачыў натоўп хлапчукоў. Кульгавы афіцэр з гарнізона, якому ўжо ўсе станькаўцы далі мянушку „недабіты Шульц", загадаў прынесці школьную класную дошку. Яе паставілі каля альтанкі і падперлі штыкецінамі. Шульц прымацаваў да дошкі папяровую мішэнь, на якой друкарскім спосабам быў адціснуты савецкі салдат з зоркаю на будзёнаўцы і чорным кружочкам на левай частцы грудзей. Шульц адышоў на метраў пятнаццаць ад мішэні і пачаў цэліцца ў грудзі салдата. Пістоны ў некаторых патронах былі адсырэлыя, стрэлы не адбываліся, і фашыст са злосцю выкідаў патроны, якія давалі асечку, і зноў цэліўся ў чорны кружок — сэрца. Некаторыя кулі пралятালі міма, некаторыя кранальі пляччук, некаторыя пападалі ў рука-

(Працяг на стар. 10)

(Працяг са стар. 9)

АДПОМСЦІМ ЗА СМЕРЦЬ МАЦІ

во, але не ў грудзі. Шульц падышоў бліжэй і папаў у чорны кружок. Фашыст аж падскочыў ад радасці і крыкнуў на ўвесь голас:

— Бальшавіку капут! Капут!..

Шульц пакульгаў у гарнізон. Марат сабраў патроны, якія далі асечку, пустыя гільзы і пабег дадому. Хлопчык радаваўся гэтым цацкам, праглядаў уважліва кожны патрон, з аднаго нават высыпаў на далонь порах і дома спаліў у пліце.

Арыядна крыкнула на брацiка:

— Усю хату засмуродзіў!

Марат расчыніў вокны і пабег у сад.

Арыядна падрыхтавала абед і паклікала праз адчыненае акно брата. Бачок умывальніка Марат нядаўна напоўніў свежай вадою і пачаў з прыемнасцю мыцца. На вуліцы ён пачуў галасы суседзяў.

— Хата Ганны Казей, вось гэта, з расчыненымі вокнамі. А яе самой няма дома! Пэўна, у полі бульбу дакопвае.

Стукнулі веснічкі, і ў двор увайшлі два карнікі з нашыўкамі на рукавах, на якіх ярка выдзяляліся белыя чарапы, а пад імі перакрыжаваныя дзве косткі. Такія ж эмблемы карнікі мелі і на шапках. Зайшоўшы ў хату, карнікі распачалі вобыск. Адзін з іх прарэзліва крыкнуў:

— Паказвайце, дзе ляжыць зброя! Дзе вінтоўкі? Дзе гранаты?

Арыядна маўчала, і вочы яе былі поўныя слёз. Маўчаў і Марат. Фашыст узяў хлопчыка за каўнер і загадаў паказваць, чым напакаваныя яго кішэні. Марат паклаў на стол пустыя гільзы і патроны з кулямі. Фашыст ударыў Марата па твары і выкрыкнуў:

— Дзе ўзяў гэтыя патроны? Хто і дзе страляў?

Марат праз слёзы запалоханым голасам сказаў:

— Пан афіцэр Шульц страляў у мішэнь і выкінуў.

Карнік штурхнуў хлопчыка і спытаў:

— А ў каго ты збіраўся страляць, партызанскі сынок? Дзе твой тата?

— Мой тата памёр! А мама пайшла на працу. А гэтыя патроны не страляюць!

Фашысты параскідалі вопратку, перапрыбушылі пасцелі, сарвалі са сцяны адрыўны каляндар. Схапілі з палічкі школьныя падручнікі і ўкінулі іх у пліту. Неўзабаве яны загарэліся. Карнікі выйшлі з хаты.

Праз некалькі хвілін на вуліцы пачуўся шум і крык:

— Ганну Казей вядуць! За што ее арыштавалі?

З вёскі Ляхаўшчына прыбыла з арыштаванымі людзьмі аўтамашына. У яе зганялі і арыштаваных станькаўскіх людзей. Калі гналі вуліцай Ганну Казей, яна паспела крыкнуць:

— Дзетачкі мае родныя! Можа, ужо ніколі не ўбачымся!

Фашыст-канваір з усяе сілы штурхнуў маці ў плечы. З рук Ганны Казей выпаў кош з грыбамі. Аднакласнік і аднагодак Арыядны падняў гэты кош, занёс у Казеевых хату і коратка сказаў:

— Арыядна і Марат, вам трэба ісці ў партызанскі атрад, там вас прымуць... Калі ж застанецеся дома, прыедуць фашысты і арыштуюць.

Пасля арышту маці Марат і Арыядна некалькі сутак не начавалі ў сваёй хаце.

Праз некалькі дзён на сценах дамоў з'явілася абвестка Мінскага палявога каменданта аб тым, што расстраляны пяцьдзесят асоб, якія дапамагалі партызанам, перадавалі зброю і прадукты харчавання.

Сярод расстраляных была і Ганна Казей. Арыядна, даведаўшыся пра смерць маці, пабегла ў хату. Хлопчык са слязамі на вачах абняў сястрычку і ўскрыкнуў:

— Мы не даруем праклятаму ворагу за смерць маці! За смерць многіх людзей!

Арыядна выцерла хусцінкай вочы і коратка праз слёзы сказала:

— Не даруем, родненькі...

(Працяг будзе.)

Пішуць школьнікі

ДАРАГАЯ „ЗОРКА"!

Пішуць да Цябе вучні беларускай мовы з Гданьска. На ўроках у нашым клубе мы чыталі „Ніву" і „Зорку". Бачым, што „Зорка" — цікавая газета для дзяцей. Калі добра навучымся пісаць, будзем пісаць да Цябе часцей.

Вучні з Гданьска.

АД РЭДАКЦЫІ: Дзеці з Гданьска! Напішыце пра сябе больш: колькі вас вучыцца беларускай мове, хто вас вучыць, як вы праводзіце свае ўрокі і што найбольш любіце чытаць у „Зорцы". Вельмі чакаю аб вас пісем.

„Зорка"

ДОБРЫ ДЗЕНЬ, ДАРАГАЯ „ЗОРКА"!

Піша Табе вучаніца трэцяга класа школы ў Барысаўцы Дарота Попка. Я люблю беларускую мову. У нас вучыць яе настаўнік Андрэй Ялоза. На ўроках мы чытаем казкі і „Зорку". У „Зорцы" часта бываюць вершы і загадкі. Я вельмі люблю пісаць загадкі. Надумалася я напісаць для „Зоркі" чатыры загадкі.

1. Повен хлявец белых авец. Добра жывецца, лёгка жуецца дружнаму статку. Хто засмяецца — скажу вам адгадку.
2. Зроду ён не есць, не п'е, песні звонкія пяе. І з урока на ўрок ён падасць свой галасок.
3. Сядзіць маладзіца ў цямніцы, каса на вуліцы.
4. Нос доўгі, голас тонкі. Хто яго заб'е, той сваю кроў пральле.

Вучнёўская творчасць

Вучні са школы ў Трасцянцы, якія працуюць пад пільным вокам настаўніцы беларускай мовы Галены Тапалянскай, вырашылі прыняць удзел у „Зорчыным конкурсе" пра вясну. Вось іх назіранні.

* * *

„Калі я іду ў школу, чую розныя спевы птушак. Часта здагадваюся, якія гэта птушкі. Думаю, што найпрыгажэй спявае жаваранак. А як ты думаеш, „Зорка"?

Аднойчы, раніцай я ўбачыла матылька. Ён ляжаў на тратуары. Я яго падняла. Ён быў каляровы. Я спачатку думала, што ён паляціць. А ён меў зламанае крыло. Я паклала яго на траву. Ён хацеў паляцець, махаў адным крылом і дарэмна мучыўся.

Калі мы пасадзілі на агародзе бульбу і збіраліся з сястрой ісці дамоў, пачуўся нейкі шолах. Спачатку я падумала, што гэта курыца. Потым мы ўбачылі маленькага вожыка. Я адразу падбегла да яго і хацела ўзяць на рукі. Але ён калоўся сваімі іголкамі. Сястра таксама ўзяла, але ён і яе пакалоў. Ён спакойна сядзеў на каленях. Бавіліся мы з ім з гадзіну. Хацелі яго выпусціць, але потым падумалі, што спачатку трэба накарміць вожыка малаком. Я прынесла малако. Мы выпусцілі вожыка і паставілі перад ім малако. Мы баяліся, што ён не знойдзе малако. Але памыліліся. Ён такі малы, а які разумны!

Гражына Франкоўская вуч. 7 класа

* * *

Пачалася вясна. Ужо прыляцелі ўсе птушкі. Я сама бачыла дзікіх гусей, шпакоў, жаваранкаў, ластавак, жураўлёў і шмат іншых. Таксама расцвілі першыя кветкі ў гародчыку, на палях і ў садзе. Я вельмі люблю кветкі, таму што яны цвітуць рознымі колерамі і вельмі пахнуць. Асабліва я люблю чаромуху і браткі. Ужо зазелянелі сады, палі і агароды. У садзе цвітуць грушы, яблыні, слівы, парэчкі. Людзі закладваюць агароды. Сеюць гародніну і кветкі. Мы ўскапалі зямлю ў нашым школьным агародзе і будзем садзіць агародніну.

Я вельмі люблю вясну. Прыемна бегаць па двары.

Аня Ігнацюк, 6 клас.

* * *

Калі я раніцай еду ў школу, бачу зялёны лес. У ім весела спяваюць птушкі. На лугах зелянее трава, на палях — жыта. Прыляцелі ўсе птушкі. Яны цяпер закладваюць гнёзды.

У маім агародчыку таксама відаць вясна. Ужо зацвілі першыя кветкі — жанкілі, нарцызы і чырвоныя цюльпаны. Іншыя кветкі таксама набралі сваёй буйнасці. Хутка будуць цвісці. Дрэвы пакрыліся белым пухам.

Людзі ўжо выйшлі ў поле Яны садзяць бульбу і на сваіх агародах — гародніну.

Па-мойму, вясна — гэта найпрыгажэйшая пара года.

Агнешка Іванюк, 7 клас

Апавяданні іншых дзяцей з Трасцянкі ў наступным нумары.

ПАЗНАЁМІМСЯ

* * *

СССР, 346555, Ростовская обл., г. Шахты, пос. Майский, ул. Чапаева, 2/2. Пирасовой Инне. 5 клас.

* * *

СССР, 346555, Ростовская обл., г. Шахты, пос. Майский, ул. Ландау, 2/3. Нуриева Наталья. 5 клас.

А-Д-Г-А-Д-А-Н-К-А

Размалюй карцінку каляровымі алоўкамі: 1 — жоўтым, 2 — аранжавым, 3 — чырвоным, 4 — фіялетавым, 5 — блакітным, 6 — зялёным, 7 — карычневым, 8 — чорным. Што выйшла?

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok ul. Wesołowskiego 1 „Зорка"

Piątek 10VI — 8.10 Hist., kl. VII. 9.30 Domator. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT — Wiad. 10.10 DT — Reforma gosp. 10.25 „Szczypta soli" (2) — komedia, prod. czeskiej. 12.00 Geogr., kl. VII. 14.50 W szkole i w domu. 15.10 NURT. 15.40 Pr. dnia. 15.45 DT — Wiad. 15.50 Tu zaczyna się Polska. 16.25 Rambit — teleturniej. 16.50 Okienko Pankracego. 17.15 Teleexpress. 17.30 Mieszkać. 17.50 Monitor Rządowy. 18.20 Dobranoc. 18.30 Otwarcie Mistrzostw Europy w piłce nożnej. 19.30 Dziennik. 20.00 Studio Wyborcze. 20.10 Mistrzostwa Europy w piłce nożnej: mecz RFN — Włochy. 22.10 Festiwal Piosenki Radzieckiej — Zielona Góra '88 — Gwiazdy radzieckiej estrady. 23.40 DT.

Sobota 11 VI — 8.25 Tydzień na działce 8.55 Pr. dnia. 9.00 Drops oraz film z serii „Szagma, albo zaginione światy". 10.30 DT. 10.40 Studio Sport. 12.10 Magazyn lotniczy. 12.30 Bariery. 12.50 Tel. koncert życzeń dla honorowych krwiodawców. 13.20 Antologia dramatu powszechnego: Eugene o Neill — „Daleko od Sodomy". 15.05 Los. Dużego Lotka. 15.25 ME w piłce nożnej: mecz Dania — Hiszpania. 17.20 Teleexpress. 17.35 Gdzie są taśmy z tamtych lat. 18.30 Butik. 19.00 Dobranoc. 19.10 Z kamerą wśród zwierząt. 19.30 Dziennik. 20.00 Studio Wyborcze. 20.10 Słodka Charity — musical amer. 22.20 Tydzień w polityce. 22.35 Festiwal Piosenki Radzieckiej — Zielona Góra '88. 0.05 DT. 0.10 Kino nocne: „Nieustraszony" — film włoski.

Niedziela 12 VI — 7.15 Pr. dnia. 7.20 Wszechnica rodziny wiejskiej. 7.45 Po gospodarsku. 8.15 Tydzień. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Teleranek oraz film „Goście". 10.30 DT — Wiad. 10.35 Zajechał wóz do Chrzanowa. 11.05 Przyszłość zaczyna się w szkole. 11.25 Restytucja — film dok. pol. 12.00 Zajechał wóz do Chrzanowa. 12.30 Koncert Życzeń. 13.15 „Złote wrota" — teatrzyk piosenki z Koszyc. 14.05 Marek Sierocki zaprasza. 14.25 Zajechał wóz do Chrzanowa. 14.55 Antena. 15.25 Studio Sport — ME w piłce nożnej: Anglia — Irlandia, około 16.15 Teleexpress. 17.20 „Dom" — serial TP. 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.00 Studio Sport — ME w piłce nożnej: Holandia — ZSRR. 22.05 Siedem dni na świecie. 22.15 Festiwal Piosenki Radzieckiej — Zielona Góra '88. 23.55 Wyniki Totalizatora Sportowego. 24.00 DT — Wiad.

Poniedziałek 13 VI — 15.45 NURT. 16.15 Pr. dnia. 16.20 DT — Wiad. 16.25 Dla dzieci: Zwierzyniec. 16.55 Kino Zwierzyńca: Przyroda polska „Smocze plemię" — film przyr. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Herenstraat 10" (7) — serial holend. 18.30 Laboratorium. 18.50 Dobranoc. 19.00 Echa stadionów. 19.30 Dziennik. 20.00 Studio Wyborcze. 20.10 Teatr TV. 21.10 Pr. publ. 22.40 DT.

Wtorek 14 VI — 9.30 Domator. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT — Wiadomości. 10.10 DT — Reforma gosp. 10.25 „Przychodnia na prowincji" — serial ang. 11.15 Domator. 11.45 50 lat i więcej. 12.00 Geogr., kl. VI. 15.45 Pr. dnia. 15.50 DT — Wiad. 15.55 Rambit. 16.20 Krag. 16.45 Cojak. 17.10 Studio Sport — ME w piłce nożnej: mecz RFN — Dania, w przerwie meczu ok. 18.00 Teleexpress. 19.05 Dobranoc. 19.15 Pr. dok. 19.30 Dziennik. 20.00 Studio Wyborcze. 20.10 ME w piłce nożnej: mecz Włochy — Hiszpania. 22.05 Konferencja prasowa rzecznika rządu. 22.40 „Przychodnia na prowincji" — serial ang. 23.30 DT.

Środa 15 VI — 9.30 Domator. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT — Wiad. 10.10 ME w piłce nożnej (powtórzenie z dnia poprzedniego). 11.40 Szkoła dla rodziców. 11.15 Domator. 15.30 NURT. 16.00 Pr. dnia. 16.05 DT — Wiad. 16.10 Los Express i Super Lotka. 16.20 Tik-Tak. 17.10 ME w piłce nożnej: mecz Anglia — Holandia, w przerwie meczu ok. 18.00 Teleexpress. 19.05 Dobranoc. 19.15 Pr. muzyczny. 19.30 Dziennik. 20.00 Studio Wyborcze. 20.10 ME w piłce nożnej: Irlandia — ZSRR. 22.15 Klub Międzynarodowy. 22.40 DT.

Czwartek 16 VI — 8.10 Hist., kl. VI. 9.30 Domator. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT — Wiad. 10.10 Studio Sport — ME w piłce nożnej (powtórzenie z poprzedniego dnia). 11.40 Domator. 12.10 Kalendarz historyczny. 12.50 Współczesne życie kulturalne, kl. I—IV lic. 16.15 Pr dnia. 16.20 DT — Wiad. 16.25 Kwant 16.50 „Było sobie życie" (24) — franc. film anim. 17.15 Teleexpress. 17.30 Obecność — wojsk. pr. publ. 17.55 Telespotkania. 18.20 Sonda. 18.50 Dobranoc. 19.00 Teraz — tyg. gosp. 19.30 Dziennik. 20.00 Studio Wyborcze. 20.10 „Telefon 110" — „Ja tego nie chciałem" — film prod. NRD. 21.30 Pegaz. 22.20 Wódko, pozwól żyć. 22.50 DT.

Bielsk Podlaski Gwiezdny przybysz — USA 13—14. Kaczor Howard — USA 15—19.

Czeremcha Paryż — RFN 15. Rok niebezpiecznego życia — austr. 18—19.

Gródek Critters — USA 17—19.

Hajnówka Pożegnanie z Afryką — USA 13—14. Widziadło — pol. 15—17. Szczególna miłość — NRD 18—19

Michałowo Star-80 — USA 14—16. Koniec sezonu na lody — pol. 17—19.

Orla Prywatna inicjatywa — węg. 15—19.

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль		Святы, імяніны		Сонца	Месяц
	новы	стары			усх.-зах	усх.-зах.
нядзеля	12	30	**Яна, Ануфрыя**	**Рамана, Якава**	3.14-19.58	1.19-18.34
панядзелак	13	31	Антонія, Люцыяна	Ермія, Ерма, Дода	3.14-19.58	1.46-19.51
аўторак	14	1	Базыля, Валерыя	Юстына, Дзіянісія	3.14-19.59	2.25-20.55
серада	15	2	Яланты, Віта	Нікіфара, Іаана	3.14-19.59	3.19-21.41
чацвер	16	3	Аліны, Юстыны	Юльяна, Паўлы	3.14-20.00	4.26-22.13
пятніца	17	4	Лаўры, Адольфа	Мітрафана, Засімы	3-14-20.00	5.41-22.35
субота	18	5	Эльжбеты, Марка	Канстанціна, Ігара	3.14-20.01	6.57-22.51

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Грамадскі камітэт пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху праводзяць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні трэба дасылаць на такі адрас:

Bank Spółdzielczy w Hajnówce Nr Konta 905217-1922-132.

У замежнай валюце: Narodowy Bank Polski I Oddział w Białymstoku nr rachunku walutowego 5018-24325-151-6787. nr rachunku walutowego w rublach 5018-24325-151-6201.

Спісак чарговых ахвяравальнікаў:

1836. Амерыканска-беларуская Незалежная Праваслаўная Царква Св. Кірылы Тураўскага — царкоўная ўправа — 200 дол. ЗША
1837. Аўстралійскія долары сабраў А. Мароз у суме 110 долараў аўстралійскіх ад беларусаў:
— С. Дамброўскі — 10 дол.
— А. М. Мароз — 10 дол.
— А. Бразоўскі — 50 дол.
— К. А. Кацюба — 10 дол.
— К. А. Чабатор — 20 дол.
— А. Ніжнік — 10 дол.
1838. Аўстралійскія долары (522) сабрала Шэйпак Вера на пабудову Беларускага музея ў Гайнаўцы ад беларусаў:
— М. Нікон — 100 дол.
— М. Скабей — 100 дол.
— У. Сідлярэвіч — 50 дол.
— М. Кулага — 50 дол.
— М. Шэко — 20 дол.
— Т. Стасевіч — 10 дол.
— Н. Галоўка — 2 дол.
— А. К. — 20 дол,
— В. і Г. Шайпак — 50 дол.
— А. Груша — 100 дол.
— А.Грынко — 20 дол.
1839. Заморскі Мікалай — 150 дол. ЗША
1840. Наталля Смірноў — 100 дол. -„-
1841. Мерляк Кастусь — 100 дол. -„-
1842. Др Гедоннэ — 100 дол. -„-
1843. Вера і Францішак Бартуль — 100 дол. -„-
1844. Беларуская Аўтакефальная Праваслаўная царква ў Канадзе — 403 канадскія долары:
— М. Мароз (Таронта) — 20 дол.
— М. Ганко (Таронта) — 20 дол.
— А. Монід (Брантфорд) — 20 дол.
— А. Шаршуновіч (Таронта) — 20 дол.
— С. Прахарук (Таронта) — 22 дол.
— А. Кос (Таронта) — 10 дол.
— Др Б. Д. Рагуля (Лондан) — 20 дол.
— К. Акула (Таронта) — 20 дол.
— М. Шуст (Лондан) — 20 дол.
— Др Я. Сазыц (Дэтройт) — 26 дол.
— Мгр В. Пляскач (Дэтройт) — 10 дол.
— Юліянна Грыцук (Таронта) — 20 дол.
— Вольга Грыцук (Кінгстон) — 5 дол.
— М. Кулеш (Таронта) — 10 дол.
— Г. Барановіч (Таронта) — 10 дол.
— J. Кур'янчык (Таронта) — 5 дол.
— М. Касцюкевіч (Таронта) — 10 дол.
— Н. Сільвановіч (Таронта) — 15 дол.
— М. Пашкевіч (Таронта) — 10 дол.
— Людміла Рагуля (Лондан) — 10 дол.
— Івонка Сурвіля (Аттава) — 10 дол.
— Др Раіса Жук-Грыскевіч (Барр'е) — 20 дол.
— А. Маркевіч (Лондан) — 10 дол.
— І. Кірыкшук (Simcoe) — 5 дол.
— В. Лісчонак (Oshawa) — 5 дол.
— Арц. Мікалай (Таронта) — 10 дол.
— А. Харавец (Oshawa) — 5 дол.
— J. Баран (Таронта) — 10 дол.
— Выдавецкі клуб „Пагоня" (Таронта) — 40 дол.
1845. Кажанеўскі К. (Канада) — 200 дол. канад.
1846. Нікаляус Прускы (ЗША) — 30 дол. ЗША

Дзякуем.

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego. 17-200 Hajnówka. ul. Wyzwolenia 6 Тэлефон 28-89.

Да 30-годдзя „Белавежы" — Алесь Барскі: Пісаць — значыць верыць • Сакрат Яновіч у Югаславіі • Віктар Рудчык у Дубічах-Царкоўных • Вера Валкавыцкая на фестывалі царкоўнай музыкі ў Гайнаўцы • Рок-гурт „Мроя" ў „Прысутнасці" • „Зорка" на конкурсе „Беларуская песня '88" для школьнікаў • Сардэчныя тайны • Кухонныя парады • Астрон вярнуўся! • Весткі з Курашава, Саколкі і Бельскай гміны • Запрашэнне на рэйды і студэнцкае Купалле • Гумар.

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Вера Валкавыцкая, Мікалай Гайдук (намеснік галоўнага рэдактара), Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Віктар Рудчык, Марыя Федарук (машыністка), Міхась Хмялеўскі, Ала Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч.

„Niwa"
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok skr. poczt. 149
tel. 232-41

Wydawca Białostockie Wydawnictwo Prasowe. 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1
Druk Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty kwart. 260 zł, półr. 520 zł, rocznie 1040 zł.

WARUNKI PRENUMERATY:

1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy:
   — instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach, w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach.
   — instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów
   — osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
   — osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch"
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę:
— do dnia 10 listopada na I kwartał i półrocze roku następnego oraz cały rok następny
— do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bież.

Zam. 988/88 r. Nakład 4.600 egz. E-3.

З суседскага агародчыка

ЗДАГАДАЛАСЯ

Івану Іванавічу не пашанцавала яшчэ зрання. Толькі сеў напіцца чаю, каб галава пасвяжэла пасля ўчарашняга, як жонка накінулася: ты гаспадар у хаце ці не гаспадар? Чужым рамантуеш, а дома нічога не бачыш, жывеш, бы кватарант.

Падумаеш, вада цячэ, ракавіна ржавее. Што, у жонкі рук няма, каб вычысціць, ці часу не хапае? Хапае. Гэта ў мяне часу няма. Тэлефон цэлы дзень дрыньдрэнь. Сантэхніка запрашаюць. Ды з якой яшчэ ласкаю!

Надоечы пайшоў да адной. Доўга хадзіў, пакуль усё перарабіў. Недарэмна стараўся... Умеюць жа чужыя і запрасіць, і аддзячыць. А свая — не... Нездагадлівая. Купіла б бутэлечку, мігам бы ўсё падкруціў, памяняў. А то хоча за так...

З такімі думкамі-разваганнямі Іван Іванавіч і прыйшоў на работу. Званкоў не было. Ніхто нікога не залівае, батарэі грэлі. А можа, пайсці дамоў, адрамантаваць тыя краны, каб жонка не бурчэла? Можа раздобрыцца, выцягне тую бутэльку, што болей як год недзе хавае? Запісаўшы ў журнал выклік да сябе на кватэру, падаўся дамоў. Зайшоў на кухню і... аслупянеў. Вада не капала. Кран лёгка адкручваўся і закручваўся. Зроблена было па вышэйшаму класу.

Раптам пачуў голас жонкі, звон шклянак і развагнанні знаёмага сантэхніка аб вадзе, ад якой пайшоў пачатак усіх пачаткаў на зямлі...

Наста Лазебна

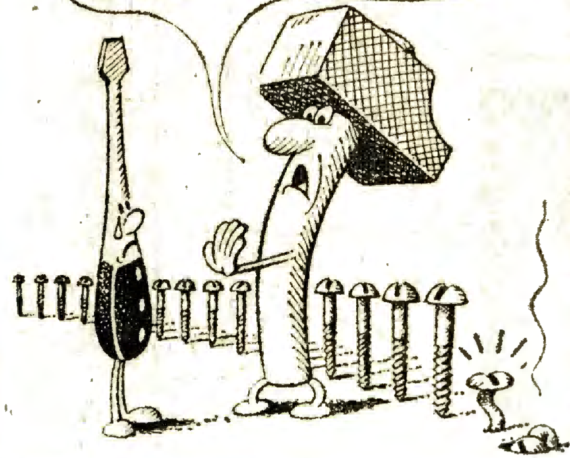

НІЎКА

Прысвячаецца Сакрату Яновічу, аўтару „Сцяны".

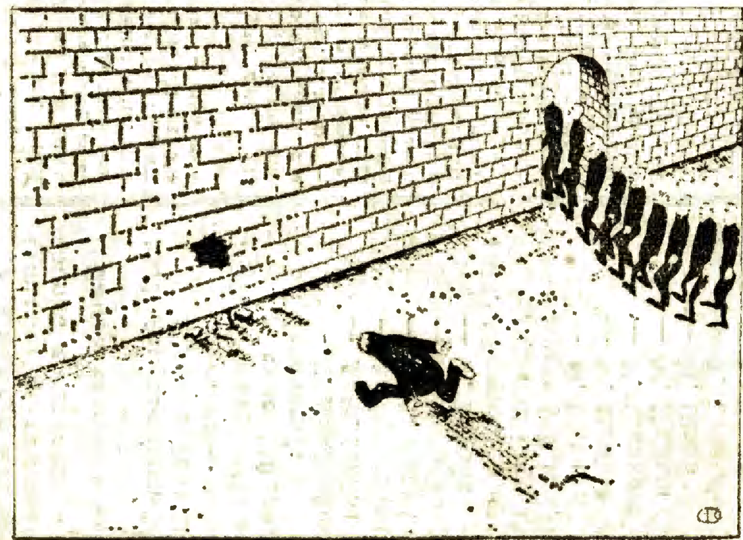

СКАЗАЎ СВОЕЧАСОВА

Іван скардзіцца суседу:

— Твой сабака раніцаю з'еў маю курыцу.

— Вось добра, што ты мяне своечасова папярэдзіў: не буду даваць есці.

НАВУЧАНЫ

— Чаму ты заўсёды спазняешся! — грыміць жонка на мужа.

— Досыць таго, што я паспяшаўся з табою ажаніцца, — адказвае той.

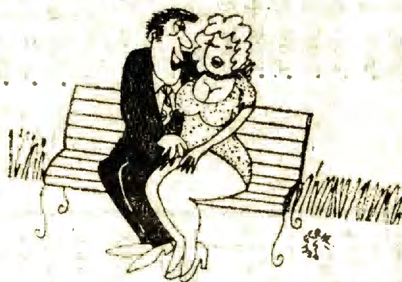

— У цябе былі да мяне мужчыны?

— Не, клянуся маімі двума сынамі!..

ГУМАР З БАРАДОЮ

НЕ ПРАВЯДЗЕШ

— Паненка, калі ласка, дазвольце вас правясці.

— Дудкі, мяне не правядзеш. Досыць мяне ўланы павадзілі.

Лічыў, што ўсё жыццё займаўся цяжкай фізічнай працай — капаў ямы іншым.

НА ШЫРОКІМ СВЕЦЕ

З кітайскіх анекдотаў

Настаўнік заснуў у час заняткаў. Каб адцягнуць увагу свайго падапечнага ад дапушчанага ім граху, ён сказаў яму важна:

— Ува сне я сустрэў былога ваяводу з Джоу.

На другі дзень вучань, ідучы за прыкладам настаўніка, паклаў галаву на парту і таксама заснуў. Убачыўшы гэта, настаўнік даў яму ў карк.

— Ты што гэта спіш сярод белага дня?! — абурыўся настаўнік.

— Я таксама хацеў убачыць знакамітага ваяводу з Джоу! — не разгубіўшыся, адказаў вучань.

— І што сказаў табе ваявода, калі ты з ім сустрэўся? — спытаў настаўнік.

— Ваявода мне сказаў, што ўчора ён вас не бачыў.

*

Пан Ван і пан Ву судзіліся з-за зямлі. Суддзя, які вёў іх справу, быў вядомы сваёй прагнасцю. Каб выйграць справу, Ван падсунуў яму 300 лотаў серабра. Убачыўшы хабар, суддзя паабяцаў Вану стаць на судзе на яго баку, аднак паклапаціўся таксама аб тым, каб аб гэтым даведаўся пан Ву. Той не пашкадаваў грошай і паслаў прагнаму чыноўніку 500 лотаў серабра. Як і трэба было чакаць, Ван прайграў судовы працэс. Здзіўлены гэтым рашэннем, ён падняў руку і паказаў суддзі тры пальцы, каб нагадаць яму аб сваім хабары.

— У мяне ёсць доказы, што я маю рацыю! — усклікнуў ён.

Суддзя тут жа замахаў перад носам усёй пяцярнёй і закрычаў:

— А ў пана Ву доказы большыя!

З „Весніка Задрыпоніі"

ВОСЬ ШАНЦУЕ!

Алесь Шанцуновіч чацверты раз запар за апошнія 2 гады выйграў у латарэю аўтамашыну „Лада"... Вядзецца следства.

АБВЕСТКА

Незалежны самадзейны прафсаюз „Ачуцінаўка" прадае 30-працэнтныя пуцёўкі ў жыццё.

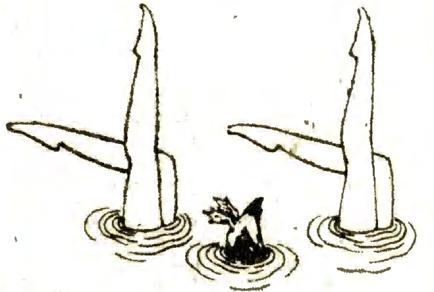

ДЗЕ НАВУЧЫЎСЯ?

Вядуць размову ў час абеду
Бацькі пра сына:
— Як з ім быць?
— Такіх п'янтосаў
свет не ведаў...
— Хто навучыў яго так піць?
— Нявесты не шукае нешта...
— І хоць бы людскіх
меў сяброў...
— Ты дапіла сваю ўжо рэшту?
Налі па трэцяй...
— Будзь здароў!

Ігнат Сабчук

КУРЁЗЫ

БЕРНАРД ШОУ

Сутнасць мая ў тым, што я унікальны, фантастычны, нетыповы, неперамальны, нязносны, непрымальны ў вялікіх дозах, цалкам непадобны да каго-небудзь з жывучых раней, беззадзейна ненатуральны і абсалютна пазбаўлены ўсякага сапраўднага захаплення.

*

Я надзвычай разумны чалавек. Я, бясспрэчна, пераўзыходжу па таленту сярэдняга прадстаўніка роду чалавечага. Вы смяецеся. Мяркую, не з маіх слоў, а з таго, што я не дакучаю вам звычайным скромным пакашліваннем і не прыкідваюся, што лічу сябе дурным.

*

Ніякага рашучага павароту ў маім лёсе не было. Я ішоў напралом.

*

Сакрэт поспеху ў тым, каб пакрыўдзіць як найбольш людзей.

*

Ніхто мяне не чытае: лічаць класікам і паважаюць, як архіепіскапа.

Правілы для ўсіх аднолькавыя, толькі выключэнні розныя.